

WATERPLANETEARTH

adviesbureau voor kust & zee-management en duurzaam waterbeheer

Janette Worm
december 2012

Onderzoek juridische bescherming scheepswrakken

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
1. INLEIDING	6
1.1 AANLOOP	6
1.2 DOEL INVENTARISATIE	7
1.3 AANPAK	8
1.4 LEESWIJZER.....	8
2. OPTIES VOOR BESCHERMING VAN WRAKKEN	9
2.1 INTRODUCTIE	9
2.2 OPTIES VOOR BESCHERMING VAN WRAKKEN.....	10
2.3 WERKINGSSFEER WETGEVING	11
3. NATUURWAARDEN- EN BIODIVERSITEITBESCHERMING.....	12
3.1 BELEIDSKADER MARIENE BIODIVERSITEIT	12
3.2 GEBIEDSBESCHERMING	13
3.3 KANSSEN EN KNELPUNTEN GEBIEDSBESCHERMING.....	19
3.4 SOORTENBESCHERMING	20
3.5 KANSSEN EN KNELPUNTEN SOORTENBESCHERMING	22
4. BESCHERMING VAN ARCHEOLOGISCH, CULTUURHISTORISCHE WAARDEN	23
4.1 INLEIDING	23
4.2 MONUMENTENWET 1988	23
4.3 KANSSEN EN KNELPUNTEN VOOR DE PASSIEVE BESCHERMING VAN WRAKKEN.....	26
5. REGULERING EN HANDHAVING VAN BEDREIGENDE ACTIVITEITEN	28
5.1 BELANGRIJKSTE BEDREIGINGEN.....	28
5.2 REGULERING EN HANDHAVING	30
5.3 BESCHERMING VAN WRAKKEN IN OSPAR-BUURLANDEN	32
6. BEVINDINGEN EN VERVOLGSTAPPEN	34
6.1 BEVINDINGEN.....	34
6.2 VERVOLGSTAPPEN.....	35
 BIJLAGE 1 AFKORTINGEN EN ACRONIEMEN	39
BIJLAGE 2 REFERENTIES EN LINKS	40
BIJLAGE 3 GERAADPLEEGDE DESKUNDIGEN	41
BIJLAGE 4 TOEPASSINGSBEREIK WETGEVING OP DE NOORDZEE.....	42
BIJLAGE 5 STATUS VAN BESCHERMDE WRAKKENSOORTEN*	42
BIJLAGE 6 OVERZICHT JURIDISCHE BESCHERMING WRAKKEN	44

Voorwoord

WaterPlanetEarth is gevraagd de juridische status van de bescherming van scheepswrakken te onderzoeken. Deze verkenning is uitgevoerd in opdracht van Rijkswaterstaat Dienst Noordzee en voorziet in de behoefte van beleidsvoorbereiding ten aanzien van de mogelijke bescherming van wrakken en de discussie met stakeholders daarover.

Hierbij wil ik alle deskundigen danken voor hun bijdragen via de interviews en hun e-mailreacties. Verder wil ik in het bijzonder Dianeetha Sadacharan danken voor haar bijdrage aan het onderzoek van de internationale focus in de OSPAR- buurlanden. En tenslotte, Waldo Broeksma voor zijn reactie en aanvullingen op het conceptrapport.

Amsterdam, december 2012
Janette Worm / WaterplanetEarth

Samenvatting

Op de zandige bodem van de Noordzee liggen duizenden scheepswrakken die doorgaans een rijke biodiversiteit huisvesten. Wrakken die geen gevaar of belemmering opleveren voor de scheepvaart, het zeemilieu of de kust kunnen in principe blijven liggen in andere gevallen regelt de wrakkenwet het opruimen daarvan.

Wrakken worden verstoord door verschillende activiteiten, zoals intensieve visserij, het bergen van wrakdelen door duikers of door sportvissers. Op dit moment bestaat er in Nederland nog geen integraal beleid voor scheepswrakken en ook de bescherming ervan staat nog in de kinderschoenen.

De maatschappelijke aandacht voor bescherming van de natuurwaarden van de Noordzee en de ontwikkelingen van verschillende relevante beleids- en wetgevingskaders vragen om een nadere oriëntatie van de juridische beschermingsmogelijkheden van wrakken op de bodem van de Noordzee.

De huidige inventarisatie in opdracht van Rijkswaterstaat Dienst Noordzee dient ter voorbereiding van beleid ten aanzien van mogelijke bescherming van wrakken en de discussie met stakeholders daarover.

De specifieke onderzoeksvragen zijn:

- 1) Als we wrakken op het Nederlandse deel van de Noordzee zouden willen beschermen hoe zou dat dan juridisch kunnen worden gerealiseerd en
- 2) Hoe zit het met de handhaafbaarheid van de juridische bescherming?

De inventarisatie is grotendeels gebaseerd op een deskstudie. Aanvullende informatie is verkregen door gesprekken met juridische deskundigen op dit gebied. Naast de beschikbare informatie en kennis in Nederland heeft de inventarisatie ook relevante bronnen in de OSPAR-buurlanden onderzocht.

De bescherming kan verschillende aspecten of belangen omvatten, waaronder:

- archeologische of cultuurhistorische waarde;
- wetenschappelijke waarde voor onderzoek naar de ecologie op hardsubstraat; en
- ecologische waarde en hoge biodiversiteit in en rondom wrakken.

De bescherming van deze laatste waarde in en rondom wrakken, zoals ondermeer beoogd met de KRM kan door middel van:

- A) Actieve bescherming via natuurbeschermingsregimes of;
- B) Passieve of indirecte bescherming via het aanwijzen en beheren van monumenten of cultuurhistorische waarden; en
- C) Overige bescherming tegen verstorende activiteiten in/op wrakken.

De bescherming van de biodiversiteit in en rondom wrakken zou een substantiële bijdrage aan de KRM-doelstellingen kunnen geven met betrekking tot de bescherming en het herstel van mariene soorten en habitats, het voorkomen van door de mens veroorzaakte achteruitgang van de biodiversiteit (descriptor 1) en het in evenwicht functioneren van de verschillende biologische componenten.

Op basis van de deskstudie en gesprekken met deskundigen zijn er twee haalbare sporen voor het nader uitwerken van de juridische bescherming van de natuurwaarden van wrakken naar voren gekomen. Het betreft de soortenbescherming via de Ffwet en de passieve bescherming via de Monumentenwet. Ten aanzien van de haalbaarheid is gekeken naar de verschillende aspecten van haalbaarheid, de betaalbaarheid en de procesbeheersing.

Verder is door deskundigen bevestigd dat de soortenbescherming via de Ffwet veruit de meest kansrijke optie is voor directe bescherming van de ecologische waarde in en rondom wrakken. Daarbij zijn er twee concrete aanknopingspunten. Enerzijds de generieke soortenbescherming en anderzijds de bescherming van de leefomgeving.

In dit verband is het belangrijk om te melden dat er een aantal voorgenomen wijzingen is van de natuurbeschermingsregimes op de Noordzee. Het betreft hier wijzigingen met betrekking tot de reikwijdte van wetgeving maar ook de integratie en wijziging (soorten en leefomgeving) van wetgeving, zoals in het wetsvoorstel natuurbescherming. Er is op dit moment nog geen duidelijk beeld ten aanzien van de aanpassingen van de nieuwe Ffwet, de wet Natuurbescherming en de mogelijke implicaties voor de juridische status voor het beschermen van wrakken op de Noordzee.

Daarbij dient zich ook het knelpunt aan ten aanzien van de 'precedentwerking' die mogelijk uit gaat van bescherming van niet-natuurlijke harde substraten, zoals wrakken. Boorplatforms en windparken zouden dan wellicht ook onder deze vorm van bescherming vallen, omdat deze harde substraten vergelijkbare soorten en habitats huisvesten. De bescherming van deze harde substraten is zeker niet in alle gevallen wenselijk.

Ten aanzien van de passieve bescherming zijn alle wrakken binnen de 24-mijlszone op basis van de Monumentenwet beschermd met betrekking tot opgraven en verstoring. Echter de daadwerkelijke handhaving is niet goed geregeld. Ook dienen de definities in artikel 1 van de Monumentenwet ten aanzien van de beschrijving van 'het opgraven en verstoren' te worden heroverwogen.

De huidige formulering houdt juridisch geen stand bij een eventueel incident omdat er feitelijk geen spraken is van 'opgraving'.

Een belangrijk aandachtspunt voor zowel actieve als passieve bescherming van wrakken is de capaciteitsopbouw ten aanzien van wetenschappelijke kennis en expertise. Alleen op basis van goede kennis en rapportages van de locatie, cultuurhistorische, natuurlijke omstandigheden, de natuurwaarde en biodiversiteit van wrakken kan aan de toetsingsverplichting voor de verschillende rechtsregimes worden voldaan. Ter illustratie: er bestaan wel gegevens over het voorkomen van soorten op kunstmatig hardsubstraat -zoals wrakken-, maar er is geen functioneel begrip van de relatie tussen substraattype en soortensamenstelling. IMARES gaat juist dit aspect de komende jaren nader onderzoeken.

Bij alle opties voor de bescherming van wrakken is en blijft het een kwestie van interpretatie....

En waar een wil is ...is een weg. Ook ten aanzien van handhaving.

De ontwikkelingen ten aanzien van relevante wetgeving en beleidskaders dienen actief te worden gevolgd met de inzet van juridische deskundigen. Alleen op deze wijze kan RWS Noordzee zelf bijdragen aan en invloed uitoefenen op een eenduidig en handhaafbaar juridisch kader voor de bescherming van wrakken. Ook het creëren van publieke bewustwording en draagvlak voor de bescherming van wrakken is cruciaal bij het nader uitwerken van het beleid voor de bescherming van wrakken.

Tenslotte, kan ook via een herenakkoord met vissers, wrakbergers, duikers en sportvissers de bescherming van de rijke biodiversiteit van (een aantal) wrakken op de Noordzee worden vormgegeven. Deze optie heeft geen juridische basis maar biedt wel de mogelijkheid om heldere en eenduidige afspraken te maken, waarbij tevens de samenwerking en het draagvlak met stakeholders is geborgd.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de meest kansrijke beschermingsopties voor wrakken en suggesties voor de ontwikkeling en toepassing.

Natuurwaarden		Score (+ /0/-)	Benodigde inzet Korte	Lange termijn
Soorten- bescherming Ffwet tot 12-mijlszone	Inheemse soorten Generieke soorten bescherming	+	Uitbreiding van de geografische werkingsfeer Ffwet naar de EEZ Het categorisch uitsluiten van onder het GVB vallende visserij van de toekomstige werkingsfeer van de Flora- en faunawet in de EEZ dient te worden heroverwogen. Meer aandacht voor handhaving	V Meer mariene soorten en habitats opnemen, waarbij OSPAR lijst (2008-06) dient als minimum, waaronder roggen en kabeljauw onder de Ffwet en in het kader van gebiedsbescherming onder de Nbwet Uitbreiden van het aantal vissoorten dat kwalificeert als beschermde inheemse diersoort en deze vissoorten en walvisachtigen opnemen in gedragscode RWS erwijzing naar OSPAR verdrag opnemen in het wetsvoorstel natuurbescherming
	Beschermde leefomgeving	+	Het instrument van de beschermde leefomgeving opnemen bij de uitbreiding werkingsfeer van de Ffwet naar EEZ handhaven en eventueel uitbreiden van het aantal vissoorten dat kwalificeert als beschermde inheemse diersoort en specifieke bepalingen op zee opnemen. Meer aandacht voor handhaving	Onderzoek naar waardevolle – en 'beschermbare' wrakken, ten aanzien van soorten en het functioneren van habitats. In samenwerking met RCE kan RWS een lijst samenstellen op basis van de locatie, grootte, unieke soorten, en eventueel binnen aangewezen beschermde gebieden.
Cultuur historische waarden				
Monumentenwet 24-mijlszone	wrakken Rijksmonumenten	+	Tekstwijziging nodig mbt 'opgraven' Handhaving tav opgraven en meldingsplicht.	Nadere afspraken tussen OCW/RCE over handhaving en de taken en verantwoordelijkheden met I&M/ Rijkswaterstaat als coördinerend beheerder van de Noordzee
Overige bescherming				
Herenakkoord gehele NL-se deel Noordzee	Visserijsector Sportvissers Wrakbergers Duikers	+	Aanscherpen/ beperken van activiteiten in omgeving (500 m) rondom een beperkt aantal wrakken.	Onderzoek naar 'beschermbare' wrakken. Bijv. Top 50 lijst van wrakken met hoogste – te beschermen- biodiversiteit, In samenwerking met RCE en RWS

Op basis van het bovenstaande kunnen de volgende prioriteiten worden gegeven ten aanzien van de te nemen vervolgstappen op **korte termijn** (begin 2013):

- bij de herziening van de reikwijdte van de Ffwet dienen een aantal instrumenten te worden heroverwogen, waaronder de 'beschermde leefomgeving' en eventueel uitbreiden van het aantal vissoorten dat kwalificeert als beschermde inheemse diersoort en specifieke
- bepalingen op zee opnemen. Verwijzing naar OSPAR verdrag opnemen in het wetsvoorstel natuurbescherming
- Ook het categorisch uitsluiten van onder het GVB vallende visserij van de toekomstige werkingssfeer van de Natuurbeschermingswet in de EEZ dien te worden heroverwogen;
- voor beide kaders (GVB en nationale natuurwetgeving) dient de juridische kennis en expertise tijdig te worden opgebouwd en ingeschakeld.

Vervolgstappen voor de **lange termijn** (2013 en verder) betreffen:

- het overwegen en initiëren van een herenakkoord met vissers, wrakbergers, duikers en sportvissers ter bescherming van een beperkt aantal wrakken.;
- het opnemen van specifieke OSPAR soorten & habitats in de Ffwet soortenlijsten;
- Onderzoek naar 'beschermbare' wrakken Bijv. Top 50 lijst van wrakken met hoogste – te beschermen- biodiversiteit, In samenwerking met RCE kan RWS een lijst samenstellen op basis van de locatie, grootte, unieke soorten, en eventueel binnen aangewezen beschermde gebieden;
- wrakken aanmelden als rijksmonument en opnemen in RCE registers.

Kortom, er liggen grote uitdagingen op korte en lange termijn om invulling te geven aan de bescherming van wrakken. De samenwerking en coördinatie tussen RWS andere overheidsdiensten (EZ, I&M, OC&W, RCE) en juridische deskundigen is cruciaal. Alleen dan kan de juiste afstemming en handhaving worden verzekerd. RWS Noordzee kan hier een adviserende rol spelen.

1. Inleiding

1.1 Aanloop

Op de zandige bodem van de Noordzee liggen duizenden scheepswrakken die doorgaans een rijke biodiversiteit huisvesten. Op het Nederlandse deel van de Noordzee is van circa 3000 scheepswrakken en obstructies de locatie bekend (zie figuur 1). Een onbekend aantal bestaat uit archeologische resten van onder meer oude scheepswrakken en nederzettingen. Een ander bestaat uit verloren lading, gezonken schepen en scheepsonderdelen.

Een deel daarvan steekt boven de zeebodem uit en vormt een kunstmatig habitat waarvan de fauna sterk verschilt van die op de omringende bodem. Dit zogenaamde harde substraat heeft een grote aantrekkingskracht op diverse diersoorten. De soortensamenstelling van de aangehechte fauna is afhankelijk van de locatie en vertoont grote overeenkomst met die op natuurlijke harde substraten¹. Naast het feit dat wrakken een belangrijk cultureel erfgoed zijn, kunnen zij dus ook een belangrijke natuur- en ecologische waarde hebben.

De wrakken worden verstoord door verschillende activiteiten, zoals intensieve visserij, het bergen van wrakdelen door duikers of door sportvissers. Op dit moment bestaat er in Nederland nog geen integraal beleid voor scheepswrakken en ook de bescherming ervan staat nog in de kinderschoenen.

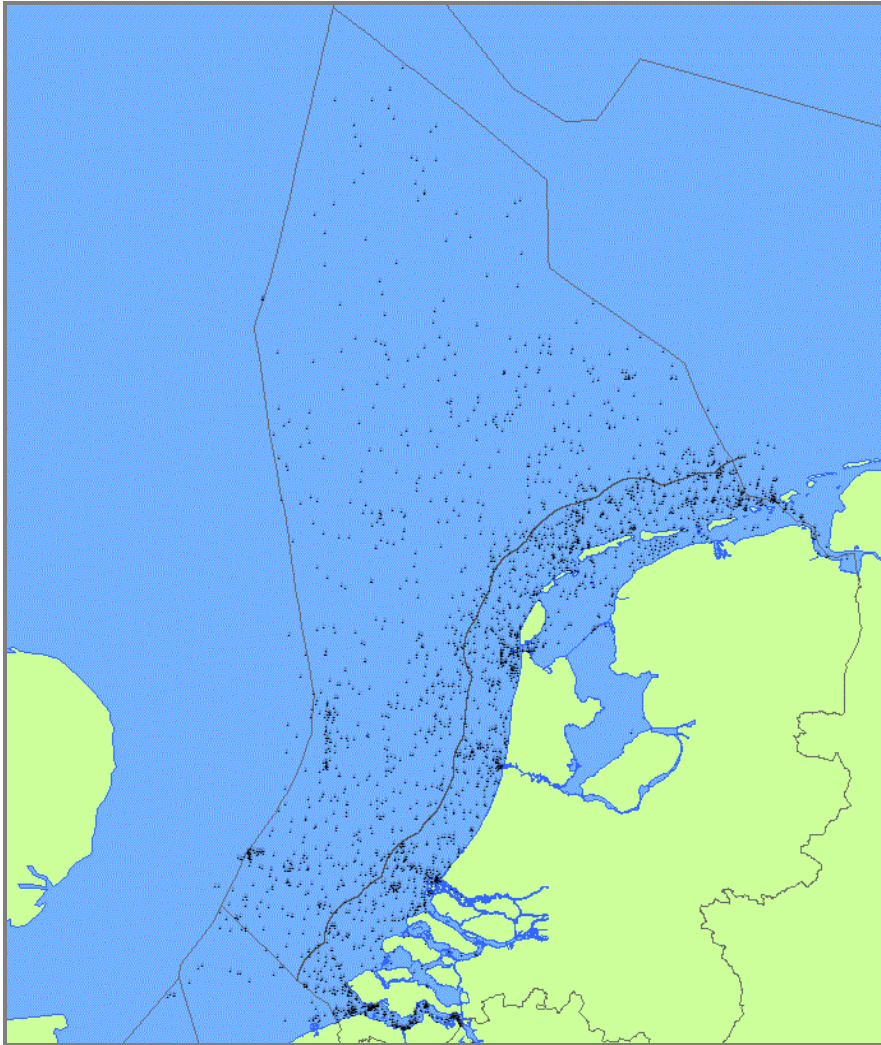
Ontwikkelingen

- Vanuit de samenleving wordt op de ecologische waarde gewezen.
Het initiatief Bescherm een Wrak richt zich op bescherming van scheepswrakken.
In het Landelijk Overleg Scheepswrakken wordt daarover discussie gevoerd met stakeholders.
- De verwachte toename van versturende activiteiten door wrakbergers, groeiende activiteiten van duikers en sportvissers door verbeterde opsporingstechnieken en apparatuur en de zeer beperkte handhaving.
- De Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) beoogt een goede milieutoestand van de Europese zeeën in 2020. Eén van de beschrijvende elementen van de KRM is het behoud van biologische diversiteit. In dat kader ondersteunt het ministerie van I&M, verantwoordelijk voor de implementatie van de KRM, onderzoek naar de ecologische waarde van een tiental geselecteerde scheepswrakken. Dat onderzoek moet bijdragen aan het ontwikkelen van beleid t.a.v. kunstmatig hard substraat.
- Het wetsvoorstel voor de uitbreiding van de werkingssfeer van de natuurwetgeving (Nbwet en de Ffwet) naar de EEZ.
- De ontwerptekst voor het integreren van de natuurwetgeving (Nbwet, Ffwet en Bossenwet) in de nieuwe wet natuurbescherming.
- De hervorming ('vergroening') van het Gemeenschappelijke Visserij Beleid.

Deze ontwikkelingen vragen om een nadere oriëntatie van de juridische beschermingsmogelijkheden van wrakken op de bodem van de Noordzee.

---

¹ Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012-2020, Deel 1, pagina 30

Figuur 1. Wrakken en obstructies in de NL Noordzee
Noordzeeatlas. <http://www.noordzeeatlas.nl/nl/nzaNL.html>

1.2 Doel inventarisatie

Het doel van de huidige inventarisatie is om de juridische mogelijkheden voor bescherming van wrakken -die doorgaans een rijke biodiversiteit huisvesten - in beeld te brengen. Het accent ligt daarbij op wrakken die zouden kunnen bijdragen aan het bereiken van de goede milieutoestand van de KRM, met name wat betreft biodiversiteit (GMT 1).

Deze inventarisatie wil op geen enkele wijze suggereren dat bescherming van scheepswrakken op het Nederlandse deel van de Noordzee nodig is, of op korte termijn wordt gerealiseerd. De discussie of wrakken al dan niet beschermd moeten worden- en welke wrakken dat dan zouden moeten zijn- wordt dus geheel buiten beschouwing gelaten.

De specifieke onderzoeksvragen zijn:

- 1) ALS we wrakken op het Nederlandse deel van de Noordzee zouden willen beschermen,
- 2) hoe zou dat dan juridisch kunnen worden gerealiseerd en
- 3) Hoe zit het met de handhaafbaarheid van de juridische bescherming?

De huidige inventarisatie dient ter voorbereiding van beleid ten aanzien van mogelijke bescherming van wrakken en de discussie met stakeholders daarover.

1.3 Aanpak

De inventarisatie is grotendeels gebaseerd op een literatuurstudie en analyse van bestaande informatie in een relatief korte tijd. Alle beschermingsopties (als beschreven in hoofdstuk 2) worden verkend door het zoeken naar relevante informatie over het nationale-, internationale en het Europese instrumentarium, in het bijzonder natuurbeschermings-, visserij-, en rijksmonumentenregels. Voor het beschrijven van de verschillende juridische kaders is gebruik gemaakt de teksten uit het document 'Beleid en regelgeving informatiesysteem Noordzee (BREIN), 2012'.

Aanvullende informatie is verkregen door gesprekken met juridische deskundigen van de directie Noordzee, het NILOS, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en andere deskundigen op dit gebied. Naast de beschikbare informatie en kennis in Nederland heeft de inventarisatie ook relevante internationale bronnen onderzocht. Daarbij is de focus gelegd op EU- en met name OSPAR-buurlanden.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt eerst het algemene kader en de opties voor de bescherming van wrakken geschetst. Dit hoofdstuk behandelt ook de werkingssfeer van de verschillende wetgeving op het Nederlandse deel van de Noordzee. Deze inventarisatie focust zich vervolgens op de actieve rechtregimes gericht op Natuurwaarden en biodiversiteitbescherming (Hoofdstuk 3) en passieve rechtregimes gericht op Archeologisch, cultuurhistorische waarden (hoofdstuk 4).

De inventarisatie van andere,- en eventuele nieuwe opties voor juridische bescherming van wrakken op het Nederlandse deel van de Noordzee zullen in aparte (vervolg-) onderzoeken kunnen worden uitgevoerd. Hoofdstuk 5 geeft de bevindingen en de vervolgstappen met betrekking tot de opties voor bescherming weer op basis van de literatuurstudie en de gesprekken met deskundigen daarover. Ook wordt hier aangegeven wat de meest relevante juridische opties zijn en de handhaafbaarheid ervan.

Bij het tot stand komen van deze rapportage is een tweetal type bronnen geraadpleegd: rapporten en websites, zoals weergegeven in de referentielijst (bijlage 2) en persoonlijke contacten met deskundigen en direct betrokkenen (bijlage 3). Bijlage 1 geeft een lijst met afkortingen en acroniemen.

2. Opties voor bescherming van Wrakken

2.1 Introductie

Voordat de opties voor het beschermen van wrakken worden besproken, is het belangrijk om zich te realiseren dat vaker juist het opruimen ervan van groot belang is. Dit gebeurt als een scheepswrak een gevaar of belemmering oplevert voor de scheepvaart, maar ook ter bescherming van het zeemilieu of de kust.

*De **Wrakkenwet** uit 1934 vormt de nationale juridische basis voor het opruimen van scheepswrakken. De wet stelt bepalingen omtrent de opruiming van vaartuigen en andere voorwerpen, die in openbare wateren gestrand, gezonken of aan de grond geraakt of in waterkeringen of andere waterstaatswerken vastgeraakt zijn.*

De wrakkenwet is nu alleen van toepassing op scheepswrakken in de territoriale zee, maar zal mogelijk worden gewijzigd² om het toepassingsgebied te verruimen naar de EEZ in overeenstemming met het Wrakopruimingsverdrag. Nederland heeft dit verdrag nog niet geratificeerd.

*Het **Wrakopruimingsverdrag** uit 2007 of het Internationaal verdrag van Nairobi inzake de opruiming van wrakken (Nairobi International Convention on the removal of wrecks) heeft tot doel het mogelijk te maken voor een staat een wrak dat een gevaar vormt in het “Convention area” te verwijderen. Artikel 6 stelt de criteria vast die een Staat in aanmerking zou dienen te nemen om vast te stellen of een wrak een gevaar vormt.*

Wrakken die geen gevaar of belemmering opleveren voor de scheepvaart, het zeemilieu of de kust kunnen in principe blijven liggen op de zeebodem- getuige de meer dan 3000 wrakken en obstructies op het Nederlandse deel van de Noordzee (zie figuur 1).

Waarde en belangen

De bescherming van wrakken kan verschillende aspecten of belangen omvatten. Enerzijds hebben wrakken een belangrijke archeologische of cultuurhistorische waarde. Zij vormen een tastbare herinnering en variëren van historische scheepswrakken uit de middeleeuwen tot vliegtuigwrakken uit de Tweede Wereldoorlog³. Anderzijds kunnen zij -na verloop van tijd- ook een belangrijke ecologische waarde hebben. In dit laatste geval betreft het een rijke biodiversiteit ten opzichte van de omliggende zandige bodem van de Noordzee. *Wrakken huisvesten unieke soorten (zie bijlage 5), maar wellicht zijn deze “wrakkensoorten” geen typische soorten van het habitat.*

Wrakken hebben ook een belangrijke wetenschappelijke waarde voor het onderzoek naar hardsubstraat ('artificial reefs'), als bron voor biodiversiteit en ecologische ontwikkeling. Ter illustratie, door menselijk handelen komt steeds meer hard substraat in de Noordzee terecht. Naast wrakken gaat het hier om boorplatforms, windmolens en kustverdediging. Er bestaan wel gegevens over het voorkomen van soorten op dit harde substraat, maar er is geen functioneel begrip van de relatie tussen substraat-type en soortensamenstelling. IMARES gaat juist dit aspect de komende jaren nader onderzoeken. De wetenschappelijke waarde van wrakken voor het onderzoek naar hard substraat is expliciet weergegeven in de Mariene Strategie, zie onderstaand kader.

² Dotinga en Touwborst, 2008

³ Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012-2020, Deel 1, blz 42

Harde substraten en wrakken⁴

Harde substraten bieden een aanhechtingsmogelijkheid voor vastzittende organismen. Ze vormen daarmee een apart habitat met een soortenrijkdom die weinig overlap vertoont met die van de dominante zand- en modderbodems in het Nederlandse deel van de Noordzee. Typerende dieren zijn bijvoorbeeld zeeanemonen, sponzen, zakpijpen, het lederkoraal dodemansduim en diverse zeenaaktslakken. Voor nog vele andere soorten bieden harde substraten op enige manier een bestaansgrond. Zo'n 140 macrobenthossoorten zijn uniek 'binnen Nederland' voor de Klaverbank.

Op het Nederlandse deel van de Noordzee is van circa 3000 scheepswrakken 'en obstructies' de locatie bekend. Een deel daarvan steekt boven de zeebodem uit en vormt een apart (kunstmatig) habitat waarvan de fauna sterk verschilt van die op de omringende bodem. De soortensamenstelling van de aangehechte fauna is afhankelijk van de locatie en vertoont grote overeenkomst met die op natuurlijke harde substraten. De komende jaren zal nader onderzoek worden verricht naar de waarde van harde substraten in relatie tot de KRM.

Een wrak kan gedeeltelijk vergaan zijn, of zich nog in perfecte staat bevinden. Het uiterlijk van het schip is veranderd omdat het is gaan roesten en wellicht bedekt is met sediment, maar ook bijzondere planten en koraal kunnen groeien op dit harde substraat. Daarnaast bieden wrakken goede schuilplaatsen voor veel diersoorten. Dit laatste is ook de reden voor professionele (lijn)vissers en sportvissers om graag bij wrakken te vissen. Ze verliezen er netten en lood waardoor de wrakkensoorten en het habitat zelf wordt verstoord.

Tenslotte, zijn er enkele zogenoemde wrakbergers/ sloopboten, omgebouwde viskotters die zich bezig houden met het bergen van waardevolle materialen als ijzer, koper en brons uit wrakken. Deze wrakensloop vormt niet alleen een bedreiging voor de natuurwaarden in en rondom wrakken, maar ook voor cultuurhistorische waarden.

⁴ Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012-2020, Deel 1, blz 30

2.2 Opties voor bescherming van wrakken

Om effectieve bescherming te bieden aan de diverse waarden van wrakken is heldere wet- en regelgeving die als hanteerbaar en handhaafbaar wordt ervaren bij de verschillende gebruiksfuncties van de Noordzee en de ruimtelijke economische ontwikkeling noodzakelijk. Gezien de verschillende waarden (zie sectie 2.1) die beschermd zouden kunnen worden is ook juridische verankering daarvan divers.

De bescherming van de ecologische waarde en biodiversiteit van wrakken kan via verschillende wettelijke kaders of rechtsregimes worden vormgegeven. Daarbij zijn er twee hoofdrichtingen te onderscheiden: actief (groen) en passief (oranje). *Deze kleurcodering wordt ook gebruikt in de overzichtstabel in bijlage 6.* In het onderstaande is een verdere indeling van deze beschermingsopties weergegeven:

A	Actieve natuurwaarden- en biodiversiteitbescherming van wrakken via: 1 Gebiedsbescherming/Natura 2000 en de vergunningverlening op basis van de Natuurbeschermingswet (Nb wet-vergunning); 2 Soortenbescherming en de ontheffingsverlening op basis van de Flora- en faunawet (Ff wet-ontheffing) of; 3 door het reguleren van schadelijke of bedreigende maritieme activiteiten (o.a. de GVB, Visserijwet 1963, Waterwet).
B	Passieve bescherming op basis van archeologische, cultuurhistorische waarde en erfgoed. Aanwijzing en bescherming als Rijksmonument of door het reguleren (strafrecht) van schadelijke of bedreigende activiteiten.
C	Overige bescherming tegen verstorende activiteiten in/op wrakken.

2.3 Werkingssfeer wetgeving

Naast de verschillende wetgevingskaders is ook het geografische toepassingsgebied van de verschillende wetgeving en kaders van belang.

Het Noordzee gebied wordt opgedeeld in de 12-mijlszone (of territoriale wateren); de 24-mijlszone (of de aansluitende zone) en de aangrenzende exclusieve economische zone (= Nederlands Continentale Plat). De aansluitende zone van 12 tot 24 mijl is een deel van de EEZ.

De werkingssfeer van Nederlandse wet- en regelgeving strekt zich uit tot de territoriale zee, voor zover dit niet specifiek anders is bepaald. In de overige Nederlandse maritieme zones is de wet- en regelgeving slechts van toepassing, als dat uitdrukkelijk is bepaald.

Niet alle wetgeving voor de Noordzee heeft dezelfde geografische reikwijdte. In enkele gevallen zijn er lacunes ten aanzien van het toepassingsgebied van rechtregimes in de territoriale zee en buiten de territoriale zee. Zowel de Natuurbeschermingswet en de Flora- en faunawet zijn niet van toepassing in de EEZ. Sinds twee jaar ligt er een wetsvoorstel voor deze uitbreiding tot de EEZ, waarbij tevens een integratie van de wetgeving zal plaatsvinden. De uitbreiding voorziet in “de totstandkoming van een netwerk van mariene beschermde gebieden” en het toepassingsbereik van de Flora- en faunawet in het Nederlandse deel van de Noordzee. Tot op heden (november 2012) is dit voorstel nog niet door de kamer behandeld.

Bijlage 4 geeft een overzicht van de juridische reikwijdte van de verschillende wetgeving op de Noordzee.

3. Natuurwaarden- en biodiversiteitbescherming

3.1 Beleidskader mariene biodiversiteit

Het beleidskader voor bescherming van natuurwaarden- en mariene biodiversiteit is neergelegd in nationale, internationale en regionale wet- en regelgeving, beleid, convenanten, verdragen en EU-regelgeving, waaronder de Natuurbeschermingswet, de Flora- en faunawet, Waterwet, UNCLOS, CBD, Bern Conventie, de Vogelrichtlijn, de Habitat richtlijn, de Kaderrichtlijn Mariene Strategie en het OSPAR-verdrag. Deze kaders bieden handvatten voor het aanwijzen van beschermingsgebieden en specifieke soortenbescherming.

Door het ondertekenen van internationale en regionale kaders heeft Nederland zich gecommitteerd aan de implementatie daarvan via nationale wetgeving, zoals de Nbwet, Ffwet, Waterwet, Visserijwet en generieke visserijmaatregelen. De Kaderrichtlijn Mariene Strategie vormt een belangrijk overkoepelend kader voor de bescherming van het mariene milieu.

Kaderrichtlijn Mariene Strategie

De Kaderrichtlijn Mariene Strategie vormt de Europese milieupijler van het integraal maritiem beleid in de mariene wateren.

De Kaderrichtlijn mariene strategie heeft tot doel "Europa's zeeën en oceanen te beschermen en te herstellen en ervoor te zorgen dat de door de mens ontplooid activiteiten een duurzaam karakter hebben, zodat de huidige en toekomstige generaties kunnen genieten en profiteren van veilige, schone, gezonde en productieve zeeën en oceanen met een rijke biologische diversiteit en dynamiek".

Op 5 oktober 2012 heeft de Ministerraad de "Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012-2020 Deel I" aanvaard. De ambitie van het kabinet (blz. 7) heeft dezelfde strekking als die van de KRM:

"het mariene milieu moet worden beschermd en in stand blijven door verslechtering te voorkomen en, waar mogelijk, schade te herstellen. Verontreiniging en andere verstoringen van het ecosysteem moeten dusdanig verminderen, dat er geen risico's van betekenis meer bestaan voor het mariene milieu, de biodiversiteit, de volksgezondheid en het gebruik van de zee".

Het kabinet heeft als tussendoel voor 2020: "het ombuigen van de trend van verslechtering van het mariene ecosysteem als gevolg van beschadiging van bodemhabitat en aantasting van biodiversiteit"⁵.

De Kaderrichtlijn mariene strategie vereist dat lidstaten in de betreffende mariene regio of subregio samenwerken om de voor het bereiken van de doelstellingen van de richtlijn noodzakelijke maatregelen en de verschillende elementen van de mariene strategieën te coördineren (artikel 5 lid 2, artikel 6). Voor Nederland is de relevante zeeconventie het OSPAR-verdrag.

DE KRM stelt dat er ook ruimtelijke maatregelen getroffen dienen te worden (artikel 13 lid 4):

"De overeenkomstig dit artikel opgestelde programma's van maatregelen moeten ruimtelijke beschermingsmaatregelen bevatten die bijdragen aan samenhangende en representatieve netwerken van beschermde mariene gebieden ...".

In Annex 1 van de KRM worden 11 onderwerpen (descriptor) genoemd, waarvoor doelen en indicatoren opgesteld moeten worden. Drie van deze onderwerpen zijn gerelateerd aan de ecologische waarde van wrakken, namelijk (nr 1) *biodiversiteit*, (nr 3) *commerciële vispopulaties* en (nr 4) *voedselwebben* en eventueel ook (nr 6) *integriteit van de zeebodem*. Nederland heeft vanwege de grote onderlinge samenhang de vier descriptor biodiversiteit, voedselwebben, commerciële vis, schaal- en schelpdieren, en integriteit van de zeebodem in de Mariene Strategie samengenomen tot de descriptor 'Mariene Ecosysteem'.

⁵ http://www.noordzeeloket.nl/Images/MarieneStrategieNoordzee_samenvatting_tcm14-5159.pdf

De Kaderrichtlijn mariene strategie is door Nederland geïmplementeerd in het Waterbesluit dat is gebaseerd op de Waterwet. Het Waterbesluit bepaalt (hoofdstuk 4) dat de kernelementen van de mariene strategie voor de Noordzee worden opgenomen in het Nationaal Waterplan. Dit betreft de initiële beoordeling van de huidige milieutoestand, de omschrijving van de goede milieutoestand, de milieudoelen en bijbehorende indicatoren, het monitoringsprogramma en het programma van maatregelen.

Het programma van maatregelen wordt, voor zover het maatregelen betreft van Rijkswaterstaat, uitgewerkt in het Beheerplan voor de Rijkswateren. Maatregelen met betrekking tot de visserij worden in het kader van het GVB en de Visserijwet geregeld.

3.2 Gebiedsbescherming

De gebiedsbescherming op de Noordzee wordt vormgegeven op basis van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en het OSPAR-verdrag.

Vogel- en Habitatrichtlijn

*De **Vogelrichtlijn** heeft betrekking op de instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten en bevat bepalingen met betrekking tot de bescherming van vogelsoorten en hun leefgebieden.*

De Vogelrichtlijn (VR) biedt geen handvatten voor de juridische bescherming van wrakken op de Noordzee.

*De **Habitatrichtlijn** heeft tot doel bij te dragen tot het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna op het Europese grondgebied van de lidstaten. De op grond van de richtlijn genomen maatregelen beogen de natuurlijke habitats en de wilde dier- en plantensoorten van communautair belang in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen. Hiertoe bevat de richtlijn bepalingen met betrekking tot gebieds- en soortenbescherming.*

De Habitatrichtlijn (en overigens ook de VR) beoogt een coherent Europees ecologisch netwerk van speciale beschermingszones te realiseren, Natura 2000 genaamd. Dit netwerk bestaat uit gebieden met in Bijlage I bij de richtlijn genoemde typen natuurlijke habitats en habitats van in Bijlage II bij de richtlijn genoemde soorten.

De criteria die de lidstaten bij de aanwijzing van deze gebieden dienen te hanteren zijn vastgelegd in artikel 4 en Bijlage III van de richtlijn. De lidstaten zijn verder verplicht tot het nemen van gespecificeerde beschermingsmaatregelen ten aanzien van soorten opgenomen in Bijlage IV bij de richtlijn, waaronder het verbieden van het doden, vangen en verstoren. Lidstaten kunnen de nodige maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat het aan de natuur onttrekken en de exploitatie van specimens van de in Bijlage V genoemde wilde dier- en plantensoorten verenigbaar zijn met het behoud van die soorten in een gunstige staat van instandhouding.

De Habitatrichtlijn (en VR) verplicht de lidstaten tot het treffen van de nodige instandhoudingmaatregelen voor de speciale beschermingszones. Deze omvatten zo nodig passende specifieke of van ruimtelijke ordeningsplannen deel uitmakende beheersplannen en passende wettelijke, bestuursrechtelijke of op een overeenkomst berustende maatregelen, die beantwoorden aan de ecologische vereisten van de typen natuurlijke habitats van Bijlage I en de soorten van Bijlage II die in die gebieden voorkomen.

OSPAR-verdrag

Het OSPAR-verdrag vormt het kader voor de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijke deel van de Atlantische oceaan, hetgeen tevens de Nederlandse deel van de Noordzee omvat.

Het OSPAR-verdrag heeft als belangrijkste doel het voorkomen en beëindigen van de verontreiniging van het mariene milieu en het beschermen van het zeegebied tegen de nadelige effecten van menselijke activiteiten ten einde de gezondheid van de mens te beschermen en het mariene ecosysteem in stand te houden en, wanneer uitvoerbaar, aangetaste zeegebieden te herstellen. Verder is het erop gericht om te komen tot een duurzaam beheer van het zeegebied waarop het OSPAR-verdrag van toepassing is.

Bijlage V is gericht op de bescherming en het behoud van ecosystemen en biodiversiteit en bestrijkt alle mogelijke activiteiten die negatieve effecten op mariene ecosystemen en biodiversiteit kunnen hebben en voorziet in de mogelijkheid om deze (indien nodig) te reguleren, met uitzondering van visserij. De voornaamste maatregelen die zijn vastgesteld door de OSPAR-Commissie in het kader van Bijlage V hebben betrekking op:

- het identificeren en beschermen van bedreigde of achteruitgaande soorten en habitats;
- het in kaart brengen van (potentieel) schadelijke activiteiten;
- het instellen van (een netwerk van) beschermde zeegebieden (OSPAR-MPA netwerk);
- het ontwikkelen van ecologische kwaliteitsdoelstellingen ter ondersteuning van de ecosysteembenadering.

OSPAR kent de volgende drie instrumenten voor het nemen van maatregelen, waarvan de eerste twee als bindend gelden binnen het Nederlandse beleid.

- OSPAR Besluiten (Decisions) zijn bindend;
- OSPAR Aanbevelingen (Recommendations) zijn bindend binnen het Nederlandse beleid;
- OSPAR Overeenstemmingen (Agreements) zijn niet bindend.

OSPAR heeft een aantal aanbevelingen aangenomen ten aanzien van de bescherming van bedreigde en/of achteruitgaande soorten en habitats⁶. Ook ten aanzien van een netwerk van mariene beschermde gebieden (MPA's) zijn er in OSPAR-kader diverse aanbevelingen aangenomen⁷.

Met name ten aanzien van de gebiedsbescherming via het OSPAR MPA-netwerk en de soorten en habitat bescherming biedt het OSPAR-verdrag handvatten voor een nadere uitwerking van de bescherming van de biodiversiteit in en rondom wrakken. Hiermee wordt tevens invulling gegeven aan de nadere uitwerking van de KRM-doelen met betrekking tot het mariene ecosysteem.

Natuurbeschermingswet

De Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet) vormt de basis voor gebiedsgerichte natuurbeschermingsmaatregelen, onder meer ter uitvoering van Europese verplichtingen van de Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet bevat geen specifieke bepaling waarin het toepassingsgebied is aangegeven. Dit betekent dat de Wet van toepassing is op het Nederlandse grondgebied, inclusief de territoriale zee. Een wetswijziging om de werkingssfeer van de Natuurbeschermingswet 1998 uit te breiden tot de EEZ is momenteel in behandeling.

De Nbwet beschermt de volgende gebieden:

Beschermde natuurmonumenten (artikel 16)

Het is verboden zonder vergunning van gedeputeerde staten of, ten aanzien van handelingen als bedoeld in het zesde lid, van Onze Minister, in een beschermd natuurmonument handelingen te verrichten, te doen verrichten of te gedogen, die schadelijk kunnen zijn voor het natuurschoon, voor de natuurwetenschappelijke betekenis van het beschermd natuurmonument of voor dieren of planten in het beschermd natuurmonument of die het beschermd natuurmonument ontsieren, dan wel in strijd met de bij een vergunning gestelde voorschriften of beperkingen handelingen te verrichten, te doen verrichten of te gedogen.

⁶ OSPAR (2008-06) List of Threatened and/or Declining Species and Habitats.

⁷ Recommendation 2003/3 on a network of marine protected areas

De Wet definieert natuurmonument als “terrein of water, dan wel samenstel van terreinen of wateren, dat van algemeen belang is om zijn natuurwetenschappelijke betekenis of zijn natuurschoon” (artikel 1c).

- **Natura 2000-gebieden** (speciale beschermingszones zie figuur 2.) die zijn aangewezen in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn (artikel 19) en beschermd door vergunningplicht artikel 19d.

1. Het is verboden zonder vergunning, of in strijd met aan die vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, van gedeputeerde staten of, ten aanzien van projecten of andere handelingen als bedoeld in het vierde lid, van Onze Minister, projecten of andere handelingen te realiseren onderscheidenlijk te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstelling, met uitzondering van de doelstellingen, bedoeld in artikel 10a, derde lid, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

2. Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing op het realiseren van projecten of het verrichten van andere handelingen, waaronder bestaand gebruik, alsmede de wijzigingen daarvan, overeenkomstig een beheerplan als bedoeld in de artikelen 19a of 19b.

3. Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing op bestaand gebruik, behoudens indien dat gebruik een project is dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied maar dat afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of plannen significante gevolgen kan hebben voor het desbetreffende Natura 2000-gebied.

4. Het verbod, bedoeld in het eerste lid, is niet van toepassing op het realiseren van projecten of het verrichten van andere handelingen die zijn toegestaan krachtens een omgevingsvergunning die met toepassing van hoofdstuk IX is verleend.

5. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen projecten of andere handelingen of categorieën van gebieden worden aangewezen waarvoor een vergunning als bedoeld in het eerste lid wordt verleend door Onze Minister.

6. De voordracht voor een krachtens het vierde lid vast te stellen algemene maatregel van bestuur wordt niet eerder gedaan dan vier weken nadat het ontwerp aan beide kamers der Staten-Generaal is overgelegd.

- **Andere gebieden** die de minister van EZ aanwijst ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichtingen (met uitzondering van verplichtingen op grond van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn), zoals de KRM (Artikel 27).

1. Onze Minister wijst gebieden aan ter uitvoering van verdragen of andere internationale verplichtingen met betrekking tot natuur- en landschapsbehoud met uitzondering van de richtlijn 79/409/EEG en de richtlijn 92/43/EEG, voor zover die verdragen of verplichtingen zulks met zich brengen.

2. Een besluit als bedoeld in het eerste lid, gaat vergezeld van een kaart, waarop de begrenzing van het gebied nauwkeurig wordt aangegeven alsmede van een toelichting. In de toelichting wordt in ieder geval vermeld op welke wijze de instandhouding van het gebied, overeenkomstig het bepaalde in de bedoelde verplichtingen, wordt verwezenlijkt.

Een andere beschermingsmogelijkheid voor de KRM-gebieden is artikel 20 van dezelfde wet. Dit betreft aanwijzing en het afsluiten van kwetsbare gebieden, zoals bijvoorbeeld in het Waddengebied is toegepast. Met kwetsbare gebieden worden ecologisch waardevolle en verstoringgevoelige gebieden bedoeld, waarbinnen de natuurwaarden extra beschermd dienen te worden op grond van structuurvisiekaart.

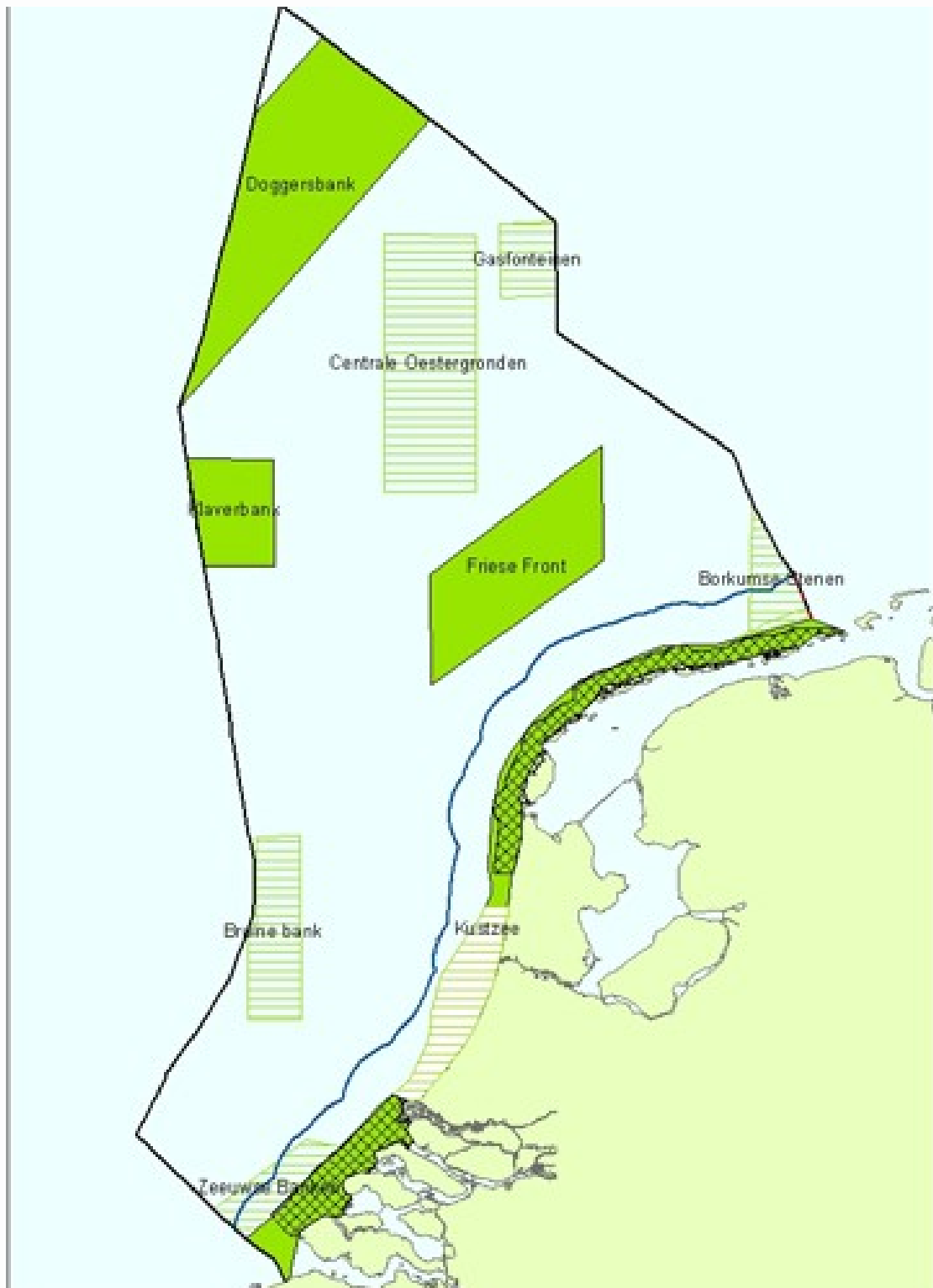
Kwetsbare gebieden Artikel 20 Nbwet

- 1. Gedeputeerde staten kunnen de toegang tot een beschermd natuurmonument als bedoeld in artikel 10, eerste lid, een Natura 2000-gebied of delen van bedoelde gebieden, voorzover dit noodzakelijk is voor de bescherming van natuurwaarden, beperken.*
- 2. Indien een gebied als bedoeld in het eerste lid geheel of ten dele wordt beheerd door of onder verantwoordelijkheid van Onze Minister of een van Onze andere Ministers, wordt de in het eerste lid bedoelde bevoegdheid uitgeoefend door Onze Minister in overeenstemming met Onze andere Minister.*
- 3. Het is verboden in strijd met de beperkingen die ingevolge het eerste en tweede lid zijn opgelegd, zich te bevinden in een beschermd natuurmonument als bedoeld in artikel 10, eerste lid, een Natura 2000-gebied of gedeelten daarvan.*
- 4. Het verbod in het derde lid geldt niet voor de eigenaar en de gebruiker van een beschermd natuurmonument als bedoeld in artikel 10, eerste lid of een Natura 2000-gebied, indien bedoeld gebruiksrecht zich daarover uitstrekt. De Nbwet voorziet tevens in de mogelijkheid om bij AMvB nadere regels te stellen (artikel 29). “Onze Minister is bevoegd tot toepassing van bestuursdwang ter handhaving van de bij of krachtens deze wet gestelde verplichtingen”.*

De Nbwet voorziet tevens in de mogelijkheid om bij AMvB nadere regels te stellen (artikel 29). “Onze Minister is bevoegd tot toepassing van bestuursdwang ter handhaving van de bij of krachtens deze wet gestelde verplichtingen”.

Nederlandse beschermde gebieden

Op basis van de Vogel- en Habitatrichtlijnen en het OSPAR-verdrag zijn al diverse beschermde gebieden aangewezen (Noordzeekustzone, Voordelta en Vlakte van de Raan) of genomineerd (Doggerbank, Klaverbank en de waterkolom van het Friese Front). Onderstaande kaart (figuur 2) geeft de door Nederland aangewezen Natura 2000 gebieden of zogenaamde speciale beschermingszones (SBZ's) weer. Voor elk gebied zijn specifieke soorten en habitats aangewezen die binnen het betreffende gebied beschermd zijn. Op de kaart zijn ook andere mogelijk ecologische waardevolle gebieden (gearceerd) weergegeven, waaronder de Centrale Oestergronden.

Figuur 2. Overzicht van gebieden met bijzondere ecologische waarden in het Nederlandse deel van de Noordzee

Habitattypen

De identificatie van verschillende habitattypen, zoals bedoeld in bijlage I van de Habitatrichtlijn kan in de praktijk aanleiding zijn voor interpretatieproblemen. Daarom stelde de Europese Commissie in 1996 een "Interpretation manual of European Union Habitats"⁸. Dit handboek geldt als referentie voor de typologische interpretatie van de habitattypen van Bijlage I van de Habitatrichtlijn. Het geeft voor elk habitatype een beschrijving, waardoor een vergelijking met de situatie op het terrein mogelijk is. Aan de hand van de beschrijving en de soortenlijsten kan ook nagegaan worden in hoeverre het betreffende habitatype op een bepaalde plaats al dan niet in goed ontwikkelde vorm voorkomt.

Voor het Nederlandse deel van de Noordzee zijn de volgende habitatsubtypen het meest kenmerkend voor wrakken: H1110 en H1170.

Habitatype H1110

Het gehele complex van mariene ecotopen⁹ zoals zandbanken, tussenliggende laagten en geulen (die in beperkte mate dieper kunnen zijn dan 20 meter), harde structuren, schelpenbanken en de waterkolom erboven wordt gerekend tot het habitatype H1110.

Habitatype H1170

Harde, compacte substraten op stevige of zachte bodems, welke zich verheffen van de zeebodem in het sublitoraal en litoraal. Het gaat hierbij om rotsen en keien als ook om biogene structuren. Biogene structuren zijn harde bodems van biogene oorsprong, zoals mosselbanken, ontstaan uit dode of levende dieren; dus biogene harde bodems die een habitat vormen voor epibiotische soorten.

Nederland kiest ¹⁰er voor om de in H1170 genoemde biogene structuren niet als apart habitatype te beschouwen, maar deze structuren te rekenen tot habitatype H1110_A Waddenzee (en H1140) daar waar deze structuren zich binnen de begrenzings van deze habitattypen bevinden. Hiermee zijn biogene structuren een kenmerk voor structuur en functie van habitatype H1110_A (en H1140).

Biogene structuren zoals mosselbanken zijn geen kenmerkend onderdeel van subtype H1110_B Noordzeekustzone. Wel kunnen schelpdieren ingegraven in de bodem (zoals *Spisula subtruncata*, *Ensis directus*) in dermate hoge dichtheden voorkomen, dat van banken gesproken wordt. In tegenstelling tot mossel- en oesterbanken vormen deze structuren geen substraat voor geassocieerde organismen, verheffen ze zich niet boven de zeebodem en is de biodiversiteit niet hoger dan in de omringende omgeving.

In Nederland komen geen natuurlijke rotsbodems (H 1170) voor (IMARES, 2009), mogelijk met uitzondering van de Klaverbank en de Borkumse Stenen waar een steenplaat¹¹ aan het oppervlak kan komen (Bergman, 1988, 1991 en 1992). In het verleden kwamen in de Noordzee ook oester- en veenbanken voor met een aangroei die deels vergelijkbaar is met die van stenen en grind.

Wel komt kunstmatig hard substraat voor in de vorm van strandhoofden, dijken, wrakken en offshore constructies als olie- en gasinstallaties en windmolens, welke geen deel uitmaken van het habitatype. Deze harde substraten herbergen net als mosselbanken vaak een hogere en andere biodiversiteit dan het omringende zachte substraat. Omdat deze structuren niet natuurlijk zijn, wordt de geassocieerde fauna niet als kwaliteitskenmerk van het habitatype beoordeeld en vallen daarmee niet onder de bescherming van de Habitatrichtlijn habitattypen uit bijlage I. En daarom kunnen wrakken niet beschermd worden op basis van de habitattypen.

De bescherming van wrakken kan mogelijk wel worden vormgegeven in de beheerplannen van de door Nederland aangewezen Natura 2000-gebieden. Door (een aantal) wrakken in deze beschermde N2000-gebieden (figuur 2) te beschermen kan een bijdrage worden gegeven aan de algehele bescherming en het herstel van de biodiversiteit in het gebied. Dit laatste zou betekenen dat instandhoudingsdoelstellingen voor het beschermen van soorten die vaak op wrakken worden

⁸ Interpretation Manual of European Union Habitats, European Commission, 2007

⁹ Ecotoop: een geografische, landschappelijke eenheid die binnen bepaalde grenzen homogeen is wat betreft de belangrijkste hydraulische, morfologische en fysisch-chemische omgevingsfactoren die relevant zijn voor de biota.

¹⁰ Alterra Profieldocument H1110, 2008

¹¹ Keien van een vroegere eindmorene

aangetroffen ('wrakkensoorten') en habitats expliciet meegenomen dienen te worden bij het opstellen van een beheerplan van deze gebieden. Maar deze 'wrakkensoorten' zijn wellicht geen typische soorten van wrakken. Een nadere wetenschappelijke onderbouwing is cruciaal. Allereerst dient er een selectie te worden gemaakt van meest relevante te beschermen wrakken met een hoge biodiversiteit binnen de N2000-gebieden.

3.3 Kansen en knelpunten gebiedsbescherming

Op basis van bovengenoemde opties voor gebiedsbescherming is een aantal kansen en knelpunten gesignaleerd voor de toepassing ervan op wrakken.

De Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet) vormt de basis voor gebiedsgerichte natuurbeschermingsmaatregelen, onder meer ter uitvoering van Europese verplichtingen van de Vogel- en Habitatrichtlijnen. De Wet bevat geen specifieke bepaling waarin het toepassingsgebied is aangegeven. Dit betekent dat de Wet van toepassing is op het Nederlandse grondgebied, inclusief de territoriale zee. Een wetswijziging om de werkingssfeer van de Natuurbeschermingswet 1998 uit te breiden tot de EEZ is momenteel in behandeling.

Op grond van de Natuurbeschermingswet kunnen een aantal (groep) wrakken als 'beschermde natuurmonumenten' (artikel 16 Nbwet), 'kwetsbare gebieden' (artikel 20) of 'andere gebieden' (artikel 27) worden aangewezen op grond van hun waardevolle biodiversiteit ter uitvoering van KRM-doelen (en OSPAR) of andere internationale verdragen.

Het is belangrijk te melden dat het nieuwe wetsvoorstel voor de wet Natuurbescherming, waarin beoogd wordt de relevante internationale kaders (VHR, Bonn, Bern) te integreren, het OSPAR-verdrag buiten beschouwing wordt gelaten. Met name ten aanzien van de gebiedsbescherming (MPA netwerk) en de soorten en habitat bescherming biedt juist het OSPAR-verdrag handvatten voor een nadere uitwerking van de bescherming van Wrakken en de implementatie van de KRM.

Daartoe dient de expliciete verwijzing naar het OSPAR-verdrag in het wetsvoorstel natuurbescherming te worden opgenomen, dit is nu nog buiten beschouwing gelaten.

De nieuwe wet natuurbescherming zou daarmee kunnen voorzien in de mogelijkheid om de biodiversiteit- en natuurwaarden ook buiten de aangewezen N2000-gebieden te beschermen

Hoewel de wrakken geen bescherming kan worden geboden op grond van N-2000, kan de bescherming mogelijk wel worden vormgegeven in de beheerplannen van de door Nederland aangewezen Natura 2000-gebieden. Door de wrakken in de beschermde N2000-gebieden (figuur 2) te beschermen kan een substantiële bijdrage worden gegeven aan de algehele bescherming en het herstel van de biodiversiteit in het gebied.

De Habitatrichtlijn vraagt van de lidstaten ook om een adequate soortenbescherming buiten deze gebieden. Tot op heden heeft Nederland de bescherming buiten N2000-gebieden nog niet vormgegeven. Wel is op basis van de KRM een tweetal aanvullende zoekgebieden geïdentificeerd om bodembeschermende maatregelen te nemen in het kader van biodiversiteit..

3.4 Soortenbescherming

De bescherming van soorten is verankerd in de Flora- en faunawet, die op 1 april 2002 van kracht is geworden. Deze wet bevat de implementatie van de specifieke soortenbescherming uit de Vogel- en Habitatrichtlijn en aanvullende nationale bescherming van soorten. In bijlage 5 wordt een overzicht van de beschermstatus van verschillende soorten die vaak op wrakken worden aangetroffen gegeven. Opvallend is dat slechts een aantal soorten beschermd is onder de Ffwet en geen enkele onder de Habitatrichtlijn.

*De **Flora- en faunawet** vormt het wettelijk kader voor de bescherming van in het wild levende in- en uitheemse planten- en diersoorten.*

Beschermde soorten: beschermde inheemse plantensoorten, zoals bedoeld in artikel 3, lid 1 en beschermde inheemse diersoorten, zoals bedoeld in artikel 4, lid 1 en 2 van de Ffwet.

Verbodsbepalingen: op grond van artikel 8 van de Ffwet is het verboden om beschermde inheemse plantensoorten, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Op grond van artikelen 9, 10, 11 en 12 van de Ffwet is het ondermeer verboden om beschermde inheemse diersoorten te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop te sporen; beschermde inheemse diersoorten opzettelijk te verontrusten; nesten, holen, of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse diersoorten te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren; eieren van beschermde inheemse diersoorten te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Vrijstelling: Op grond van artikel 75, lid 1 van de Ffwet kan bij of krachtens een algemene maatregel van bestuur onder andere vrijstelling worden verleend van de verboden bedoeld in artikel 8 tot en met 12 van de Ffwet.

De Wet bevat geen specifieke bepaling waarin het toepassingsgebied is aangegeven. Dit betekent dat de Wet van toepassing is op het Nederlandse grondgebied, inclusief de territoriale zee. Een wetswijziging om de werkingssfeer van de Flora- en faunawet uit te breiden tot de EEZ is momenteel in behandeling. Verder zal de Ffwet op termijn mogelijk onderdeel worden van de nog op te stellen wet natuur-bescherming. Hiertoe is een wetsvoorstel in voorbereiding. Deze wet zal op basis van het huidige voorstel de volgende wetten vervangen: de Flora- en faunawet, de Natuurbeschermingswet en de Boswet.

Wet Natuurbescherming in ontwikkeling

De coalitiepartijen hebben in het recente regeerakkoord (30 oktober 2012) aangegeven waarde te hechten aan het volbrengen van een robuust netwerk van natuurgebieden. Bovendien nemen zij zich voor om de nieuwe wet Natuurbescherming aan te passen. Eerder gaven ruim veertig natuur-, landschaps- en dierenwelzijnsorganisaties ook al aan dat de nieuwe natuurwet terug moest naar de tekentafel.

De Ffwet kent een aantal verbodsbepalingen die bijvoorbeeld het doden of verwonden van dieren en het aantasten van vaste rust- of verblijfplaatsen strafbaar stellen. Daarnaast kent de wet een vrijstellings- en ontheffingenregime (artikel 75 Ffwet) voor bepaalde activiteiten¹² die leiden tot een overtreding van de verbodsbepalingen. Daarbij speelt de staat van instandhouding van de betreffende soort(en) een belangrijke rol. Als specifieke voorwaarde in zo'n ontheffing kan de minister bepalen dat verlies aan leefgebied van een bepaalde soort gecompenseerd moet worden.

¹² Er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang (in dit geval m.n. 'dwingende redenen van groot openbaar belang' en/of 'uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling'), zoals bijvoorbeeld Maasvlakte 2.

Op 23 februari 2005 is een Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) inzake artikel 75 van de Flora- en faunawet in werking getreden. In deze AMvB worden de onder de Flora- en faunawet beschermde soorten planten en dieren onderverdeeld in drie verschillende beschermingscategorieën :

- algemeen beschermde soorten (tabel 1-soorten)
- strikt beschermde soorten (tabel 3-soorten)
- overige beschermde soorten (tabel 2-soorten).

De indeling van de beschermde soorten in verschillende beschermingscategorieën heeft met name invloed op het beschermingsregime dat ten aanzien van de betreffende soort geldt. Specifieke wrakkensoorten (Trouwborst 2011) vallen onder tabel 1 en 2 soorten. Geen van deze soorten val is dus een strik beschermde soort, zie ook bijlage 5. In 2005 werd ook de gedragscode als nieuw instrument voor soortenbescherming geïntroduceerd.

Gedragscode

Een gedragscode kan door de sector, organisatie en/of bedrijfstak zelf worden opgesteld en voorgelegd aan het ministerie van EZ. Een gedragscode wordt conform artikel 16c, lid 1 van het Besluit slechts goedgekeurd indien hierin een wijze van uitvoering van werkzaamheden is beschreven, waarmee afdoende gewaarborgd is dat ten aanzien van beschermde soorten:

- a) Geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
- b) Zorgvuldig wordt gehandeld.

Zorgvuldig handelen houdt in dat van de in de gedragscode beschreven werkzaamheden geen wezenlijke invloed uitgaat op beschermde soorten en voorafgaande en tijdens de werkzaamheden in redelijkheid alles wordt verricht of gelaten om schade aan beschermde diersoorten te voorkomen.

Samenvattend geldt vrijstelling op basis van een gedragscode, indien:

- geen benutting of economisch gewin plaatsvindt;
- zorgvuldig wordt gehandeld;
- er geen afbreuk wordt gedaan aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
- er in het geval van soorten genoemd in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn en bijlage 1 van het Besluit geen andere bevredigende oplossing bestaat.

Leefomgeving

Wrakken kunnen ook beschermd worden op grond van de bescherming en aanwijzing van de leefomgeving die zij bieden aan specifieke soorten die vaak op wrakken worden aangetroffen (zie bijlage 5). Op grond van artikel 19 van de Flora- en faunawet kan een bepaald object of een klein leefgebied dat van groot belang is voor het voortbestaan van planten of diersoorten worden aangewezen als beschermde leefomgeving. Bepaalde handelingen binnen dat gebied kunnen dan worden verboden of er kunnen aan die handeling voorwaarden worden verbonden.

De aanwijzing als beschermde leefomgeving (artikel 19)

een plaats die van wezenlijke betekenis is als leefomgeving voor een beschermde inheemse plantensoort of een beschermde inheemse diersoort, met het oog op instandhouding van die plaats ten behoeve van die soort, aanwijzen als beschermde leefomgeving.

Deze beschermingsoptie wordt bevestigd in een onderzoek van Trouwborst uit 2011. Dit onderzoek concludeerde dat bescherming van de leefomgeving voor het soortenbeschermingsrecht in potentie een cruciale rol is weggelegd, omdat een aantal wrakkensoorten momenteel wel degelijk als beschermde inheemse diersoort onder de Ff-wet gelden (zie bijlage 5). Hierbij tekent de auteur aan dat bepaalde lijsten van beschermde soorten die in omloop zijn, zoals die bij de Gedragscode Rijkswaterstaat, en in de Bekendmaking lijsten beschermde soorten, onvolledig zijn - en ten onrechte wel de schijn van volledigheid wekken.

3.5 Kansen en knelpunten soortenbescherming

De generieke soorten bescherming op grond van de flora en faunawet kan alleen worden toegepast voor een concreet te beschermen wrak met een specifieke habitat en beschermde soorten. Alleen op basis van gedegen - en vaak kostbaar- onderzoek naar voorkomende soorten op specifieke wrakken kan een inschatting worden gemaakt voor de bescherming de wrakkensoorten en handhaving daarvan.

Wrakken huisvesten een aantal beschermde soorten onder de Ffwet. Handelingen die deze soorten bedreigen (artikel 8) zijn vergunningplichtig. Er kan vrijstelling (artikel 16c) van deze vergunningplicht worden gegeven op basis van een gedragscode, indien deze door de sector, organisatie en/of bedrijfstak zelf opgesteld en voorgelegd wordt aan het ministerie van EZ.

Met betrekking tot wrakken zou dit kunnen betekenen dat staandwantvissers, wrakbergers, duikers en sportvissers een gedragscode opstellen om daarmee wrakkensoorten (Ffwet) en habitats te beschermen. Visserij kan alleen onder het GVB-kader worden gereguleerd.

De Flora-en faunawet betreft alleen inheemse soorten. Juiste unieke wrakkensoorten (zie bijlage 5) staan niet op de beschermingslijsten, waardoor bescherming van soorten of een specifieke leefomgeving (artikel 19) niet mogelijk is onder de huidige Ffwet.

Nederland kan overwegen ter uitvoering van de KRM met betrekking tot descriptor 1 Biodiversiteit, de beschermde soortenlijst uitbreiden met soorten die op de OSPAR soortenlijsten staan.

De OSPAR-soortenlijst (2008-06) dient daartoe te worden meegenomen bij het vaststellen van beschermde inheemse soorten onder de Ffwet en in het kader van gebiedsbescherming onder de Nbwet en de toekomstige nieuwe wet natuurbescherming.

Ook niet-inheemse wrakkensoorten kunnen worden opgenomen op soortenbeschermingslijsten op grond van hun regionale (OSPAR) en mondiale biodiversiteitswaarden (CBD). In beide gevallen dient eerst onderzoek te worden gedaan naar te beschermen wrakken en hun specifieke habitats en soorten (en het functioneren daarvan).

Bij het beoordelen van de beschermingsmogelijkheden van wrakken wordt gebruik gemaakt van verschillende handreikingen en gedragscodes met betrekking tot soorten en habitats.

De gedragscode Rijkswaterstaat is op dit moment niet volledig in overeenstemming met de wettelijke kaders. De gedragscode dient geüpdate/aangepast te worden.

Daarnaast biedt ook de aanwijzing van bepaalde wrakken als beschermde leefomgeving voor unieke inheemse soorten¹³ die vaak op wrakken worden aangetroffen een goede optie voor de bescherming van ecologische waarde van wrakken.

---

¹³ Trouwborst 2011, blz 60

4. Bescherming van archeologisch, cultuurhistorische waarden

4.1 Inleiding

Elk wrak op de bodem van de Noordzee heeft een eigen verhaal en is in meer of mindere mate onderdeel van ons cultuurhistorisch erfgoed. De zorg voor verantwoord beheer van overblijfselen uit het verleden (cultureel erfgoed) die zich in of op de Nederlandse bodem, inclusief de bodem van de territoriale zee, bevinden is een verantwoordelijkheid van de overheid. Bijvoorbeeld door monumenten aan te wijzen en subsidies te verstrekken voor instandhouding. En door bij mogelijke schadelijke initiatieven rekening te laten houden met archeologische resten in de grond. De bescherming van ons "bodemarchief" komt door toenemende activiteit op zee en in de zeebodem, steeds verder onder druk te staan. Betere opsporingstechnieken en groeiende duikactiviteiten (beroeps en recreatief) leiden voorts tot de ontdekking van steeds meer historisch en archeologisch belangrijke vindplaatsen¹⁴.

Wrakken vergaan

Wrakken vergaan, na een jaar of tien beginnen erosie en verval aan de metalen scheepsrompen te knagen door stromingen, golven en de inwerking van het zoute water. Alles wat uitsteekt gaat in de regel als eerste verloren. De meeste wrakken zijn nagenoeg volledig vergaan na honderd jaar op de zeebodem. Dit betekent dat ook de unieke wrakkensoorten en habitats verdwijnen.

Alleen door ze af te dekken kunnen wrakken beschermd worden tegen erosie en stromingen. Deze zogenaamde 'in situ' bescherming zal ook de bescherming van de natuurwaarden in en op wrakken kunnen borgen.

Het behoud 'in situ' van archeologische vindplaatsen onder water is lastig. Om behoud 'in situ' te realiseren is fysieke bescherming van archeologische vindplaatsen mogelijk. Beheer en toezicht hiervan is in de praktijk moeilijk te realiseren, omdat er op het terrein van de maritieme archeologie veel onduidelijkheid is en dat relevante partijen zich niet altijd verantwoordelijk voelen voor de maritieme archeologie en veelal over te weinig kennis en informatie beschikken om rekening te kunnen houden met de belangen ervan.

De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed (RCE) heeft verbeterpunten dit jaar opgepakt door middel van het Programma Maritiem, waarin – in samenwerking met o.a. de markt, universiteiten en amateurarcheologen – een extra stimulans wordt geven aan onderzoek, beheer en het uitdragen van kennis over het maritieme erfgoed.

Ten aanzien van de passieve bescherming van de ecologische waarde van wrakken op de Noordzee is de Monumentenwet 1988 en de integratie van de Wet op de archeologische monumentenzorg (WAMZ, 2007) daarin het meest relevant. Daarnaast biedt de bescherming als 'oorlogsgraven' en het strafrecht aanknopingspunten voor het reguleren van schadelijke of bedreigende activiteiten, zoals opgravingen door wetenschappers, beroeps of recreatieve duikers.

In de volgende paragrafen wordt een nadere beschrijving gegeven.

4.2 Monumentenwet 1988

In de Monumentenwet 1988 is geregeld hoe monumenten aangewezen kunnen worden als beschermd monument. Om de nieuwe monumenten goed te kunnen beschrijven en waarderen is worden de volgende vijf rubrieken van criteria gebruikt:

1. Cultuurhistorische waarde ;
2. Architectuurhistorische waarde;
3. Stedenbouwkundige waarde (waaronder ook de ensemble- en landschappelijke waarden);
4. Gaafheid / herkenbaarheid;
5. Zeldzaamheid.

Voor het aanwijzen van wrakken als rijksmonument zijn criteria 1, 4 en 5 van belang. Namens de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) wijst de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed onroerende zaken aan als beschermd monument.

---

¹⁴ <http://www.stimon.org>

De Monumentenwet heeft betrekking op objecten, archeologische waarden en op het uitvoeren van archeologisch onderzoek en valt onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OC&W).

*De **Monumentenwet 1988** regelt de bescherming van monumenten en opgravingen.*

De wet kent de volgende definitie van monumenten (artikel 1b, c, d);

1b. Monumenten:

1. vervaardigde zaken welke van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of hun cultuurhistorische waarde;

2. terreinen welke van algemeen belang zijn wegens daar aanwezige zaken als bedoeld onder 1;

*c. **Archeologische monumenten:** de monumenten, bedoeld in onderdeel b, onder 2;*

*d. **Beschermde monumenten:** onroerende monumenten welke zijn ingeschreven in de ingevolge deze wet vastgestelde registers;*

Onder het doen van opgravingen verstaat de Wet het verrichten van werkzaamheden met als doel het opsporen of onderzoeken van monumenten, waardoor verstoring van de bodem optreedt (artikel 1).

De Minister van OC&W kan monumenten aanwijzen als beschermd monument. In dat geval worden monumenten opgenomen in een landelijk register. Tot op heden zijn er nog geen wettelijk beschermde monumenten (locaties) op de Noordzee die ingeschreven zijn in het register.

Op de Waddenzee heeft aanwijzing plaats gehad van de locatie Burgzand Noord III (BZN3), vanwege de goede bewaring en de representativiteit ervan voor de Nederlandse geschiedenis.

Voor deze locatie gelden beperkingen voor sportduikers en visserij.

Het ligt wel in de lijn der verwachting dat in de komende jaren een aantal vindplaatsen op de Noordzee de status zullen krijgen van wettelijk beschermd monument (Interview Manders, november 2012). Deze rijksmonumenten zullen dan beschermd zijn op grond van artikel 11 van de Monumentenwet.

***Artikel 11** Aantasting van archeologische monumenten die zijn ingeschreven in het register van beschermde monumenten. Elke storende activiteit (ook wetenschappelijk onderzoek) is ter plaatse verboden (artikel 11). Deze bescherming is reeds van toepassing zodra het voornemen tot aanwijzing als beschermd monument is kenbaar gemaakt (artikel 3). Indien er toch werkzaamheden uitgevoerd moeten worden, dan is hiervoor een vergunning nodig. Buiten de gemeentelijke grenzen dient deze vergunning te worden aangevraagd via de RCE als het gaat om archeologische monumenten. De vergunning wordt uiteindelijk verleend door de minister.*

De Minister van OC&W beslist op een aanvraag om vergunning (artikel 14) en kan aan een vergunning voorschriften verbinden in het belang van de archeologische monumentenzorg (artikel 19). Hoofdstuk III van de Wet bepaalt dat de Minister van OC&W subsidie kan verstrekken ten behoeve van de instandhouding van beschermde monumenten.

De Monumentenwet is van toepassing op het Nederlands grondgebied, inclusief de territoriale zee. Sinds 1 september 2007 is een aantal bepalingen van de Monumentenwet ook voor de aansluitende zone, d.w.z. tot 24 mijl uit de kust van toepassing verklaard. Dit betreft met name de meldingsplicht en het opgravingsverbod, zoals bepaald in Artikelen 45 tot en met 47 (bepalingen betreffende de opgravingsvergunning) en artikelen 53 en 54 (bepalingen betreffende meldingsplichten).

Internationaal verdrag bescherming archeologisch erfgoed

Nederland heeft in 1992 als lid van de Raad van Europa het Verdrag van Malta (ook wel Conventie van Valletta) ondertekend. Het Verdrag van Malta heeft als doel het archeologisch erfgoed in de bodem beter te beschermen. Het verdrag regelt:

- het behoud van archeologisch erfgoed in de (zee)bodem;
- de inpassing van archeologisch erfgoed in de ruimtelijke ontwikkeling;
- de financiering van archeologisch onderzoek: de veroorzaker betaalt.

De uitgangspunten van het Verdrag van Malta zijn in 2007 in de Monumentenwet opgenomen.

Opgravingen en meldingsplicht

Hoofdstuk V van de Monumentenwet heeft betrekking op archeologische monumentenzorg en bevat onder andere bepalingen ten aanzien van de opgravingsvergunning en meldingsplichten.

De Wet verbiedt het doen van opgravingen zonder vergunning van de Minister van OC&W (artikel 45). Roerende monumenten die zijn gevonden bij het doen van opgravingen en waarop niemand zijn recht van eigendom kan bewijzen, zijn eigendom van de Staat, indien die monumenten buiten het grondgebied van enige gemeente zijn gevonden (artikel 50).

De Wet bevat een meldingsplicht voor degene die anders dan bij het doen van opgravingen een zaak vindt waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een monument is (artikel 53), dan wel waarnemingen doet, waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat die waarnemingen van belang zijn voor de archeologische monumentenzorg (artikel 54). Dit moet worden gemeld bij de Minister van OC&W. Dit betekent concreet dat er voor alle cultuurhistorisch waardevolle wrakken een meldingsplicht is.

*De **Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)** voegt verschillende stelsels van vergunningen, ontheffingen en meldingen (toestemmingen) op het gebied van ruimte, bouwen, milieu, natuur en monumenten samen tot één geïntegreerde omgevingsvergunning.*

De Wet voorziet in een algemeen verbod zonder omgevingsvergunning verschillende gespecificeerde projecten uit te voeren (artikel 2.1). Het gaat daarbij om plaatsgebonden activiteiten die op een of andere manier van invloed zijn op de fysieke leefomgeving, waaronder activiteiten die vallen binnen het bereik van de Wet ruimtelijke ordening, de Wet milieubeheer, de Monumentenwet 1988 en de Mijnbouwwet. De Wet zal op termijn onderdeel worden van de nog op te stellen Omgevingswet. Hiertoe is een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend. De Omgevingswet zal o.a. de Wro, Wabo en Tracéwet gaan vervangen.

De Wet milieubeheer (Wm) regelt dat voor bepaalde projecten en ruimtelijke plannen de effecten op het bodemarchief- waaronder wrakken met een cultuurhistorische waarden- in kaart moeten worden gebracht met een milieueffectrapportage (MER). Dan gaat het dus bijvoorbeeld om plannen voor grote uitvoeringswerken (windparken, zandwinningen etc.). In de Omgevingswet is bepaald dat aan de vergunning voor het ontgronden voorschriften kunnen worden verbonden ter bescherming van archeologische waarden. Ontgroningen zijn immers zeer destructief voor het bodemarchief.

Oorlogsmonumenten

Naast de Monumentenwet is ook de aanwijzing en bescherming als oorlogsgraf onder wetgeving van het Verenigd Koninkrijk ('Protection of Military Remains Act') van belang op de bescherming van onderwatermonumenten. Deze wet uit 1986 beschermt militaire vliegtuigen, scheepswrakken (onderzeeërs), zodat er geen sprake kan zijn van heiligschennis door menselijke resten te storen die nog steeds aanwezig zijn op deze wrakken¹⁵.

De bescherming is van toepassing ongeacht de status van wrakken ('irrespective of whether the situation of the remains of the vessel is known'). De wet is alleen van toepassing op wrakken die na het uitbreken van de eerste wereldoorlog (4 augustus 1914) vergaan zijn tijdens militaire dienst. De wet is niet van toepassing op wrakken buiten het territorium van het Verenigd Koninkrijk¹⁶. Militaire vliegtuigen en schepen die vergaan zijn in internationale zeeën worden niet via deze wet niet beschermd. Dit is echter wel het geval voor buitenlandse wrakken die in het territorium van het Verenigd Koninkrijk zijn gevonden. Er zijn geen wrakken op het Nederlandse deel van de Noordzee die onder deze wet beschermd kunnen worden¹⁷.

¹⁵ Onofficieel wordt naar deze wrakken verwezen als oorlogsgraven.

¹⁶ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/35/section/1>

¹⁷ List of designations under the Act,

http://en.wikipedia.org/wiki/Protection_of_Military_Remains_Act_1986#List_of_designations_under_the_Act

Reactieve bescherming

De toegenomen (duik- en opsporings-) technieken en kennis stimuleren niet alleen het onderzoek en het bewustzijn voor de culturele waarden onderwater, maar leidt ook tot ongewenste activiteiten zoals wrakberging. Deze wrakbergers schenden de integriteit van de vindplaatsen ondanks het verbod tot opgravingen.

Het feit dat vindplaatsen onder water vaak als toevalsvondsten worden aangemerkt is een bewijs voor de ad hoc benadering waar de bescherming en het onderzoek van het cultureel erfgoed onder water mee te kampen heeft¹⁸. Pas sinds kort is nationaal en internationaal het besef ontstaan dat dit - vaak goed bewaarde - archief een enorme potentie heeft, maar wel goed beheer, management en vooral actieve bescherming behoeft. De wens beter om te gaan met het bodemarchief onder water heeft zich onder andere vertaald in de UNESCO verdrag ter bescherming van Cultureel Erfgoed Onder Water uit 2001.

UNESCO verdrag ter bescherming van Cultureel Erfgoed Onder Water

Het UNESCO verdrag ter bescherming van Cultureel Erfgoed Onder Water (UNESCO Convention on the Protection of the Underwater Cultural Heritage 2001) bestaat uit een set van regels voor de bescherming van het erfgoed onderwater en een Annex waarin gedragsregels voor de omgang met dit erfgoed zijn opgesteld. Die gedragsregels of 'Code of Good Practise' zijn eerder verwoord in de ICOMOS charter on the Protection and Management of Underwater Cultural Heritage uit Sofia 1996. In januari 2009 is deze conventie in werking getreden. Het verdrag beoogt door internationale samenwerking een adequate bescherming van onderwater erfgoed wereldwijd te garanderen. Tot op heden heeft Nederland dit verdrag niet ondertekend. Ook het Verenigd Koninkrijk heeft deze intentie nog niet. Zowel België als Frankrijk heeft de intentie om de conventie te ratificeren. In 2011 adviseerde de Nationale UNESCO Commissie de Nederlandse regering deze conventie te ratificeren, 'omdat dit verdrag het enig toereikende instrument voorhanden is voor een effectieve wereldwijde bescherming van cultureel erfgoed onder water'¹⁹.

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is verantwoordelijk voor het beheer van het cultureel erfgoed in Nederland. Het ministerie onderkent het belang van bescherming van wrakken in de Noordzee: "Vanuit het kabinet delen we dit perspectief. Bescherming dient vanuit de Nederlandse wetgeving te gebeuren. Niet alleen met de Kruisers, maar met al het cultureel erfgoed voor onze kust moeten we voorzichtig en behoudend omgaan." Een goede handhaving van de wet is belangrijk volgens de staatssecretaris.

De Nationale UNESCO Commissie geeft verder de volgende aanbeveling; 'Het Verdrag van Malta, bilaterale verdragen en het algemeen geldend zeerecht, met name de United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS), bieden onvoldoende bescherming. Het behoort tot het mandaat van UNESCO internationale afspraken te maken om de vernietiging van erfgoed te bestrijden. UNESCO kent zes internationale verdragen die op verschillende manieren diverse soorten erfgoed wereldwijd beschermen. Nederland is actief partij in deze conventies. De enige uitzondering vormt het verdrag ter bescherming van cultureel erfgoed onder water'

4.3 Kansen en knelpunten voor de passieve bescherming van wrakken

Tot op heden zijn er geen wettelijk beschermde monumenten op de Noordzee. Dit hangt in grote mate samen met de beperkte gevalideerde archeologische kennis over wrakken in de Noordzee. De meeste informatie is tot nu toe verzameld door duikers en vissers. Dit is ongewogen informatie²⁰. Desalniettemin zijn wrakken nu al beschermd tegen opgravingen en verstoringen op grond van artikel 1 van de Monumentenwet. In de aangepaste wet uit 2007 is de jurisdictie opgeschoven tot 24 mijl buiten de Nederlandse kust. Buiten deze 24-mijlszone zijn wrakken niet beschermd en kunnen wrakbergers zonder de wet te overtreden hun gang gaan.

¹⁸ http://www.maritiemprogramma.nl/documenten/Vitr%205_art%20Machu_b.pdf blz 21

¹⁹ <http://www.unesco.nl/documents/documenten-natcom/Advies%20Nat%20%20UNESCO%20Commissie%20Bescherming%20Cultureel%20Erfgoed%20Onder%20Water.pdf>

²⁰ Het doel van het Europese MACHU project dat van 2006 tot 2009 liep was gericht om juist deze bronnen te gebruiken, op juiste waarde te schatten en te valideren.

'Pantha Rei' (alles verandert) en dat gaat zeker op voor de zeebodem. Stroming en sediment zijn constant in beweging. Erosie en het verplaatsen van sediment kan grote gevolgen hebben voor archeologische resten op de zeebodem. Ligt een wrak het ene moment nog onder een veilig pakket zand van enkele meters, het volgende moment is dat zand verspoeld en ligt het wrak vrij. Daarom is het niet mogelijk om alle wrakken te beschermen. Op basis van onderzoek naar de fysieke omstandigheden kan worden vastgesteld of een wrak daadwerkelijk te beschermen is en aangewezen kan worden als monument.

Verder kan de bescherming worden vormgegeven door een wrak aan te wijzen en te beschermen als rijksmonument onder de Monumentenwet. Daartoe dient uiteraard wel de cultuurhistorische waarde van het betreffende wrak te worden bevestigd door opname in het RCE register naast een daadwerkelijke rijke biodiversiteit. Het ligt wel in de lijn der verwachting dat in de komende jaren een aantal vindplaatsen op de Noordzee de status zullen krijgen van wettelijk beschermd monument deze rijksmonumenten zijn dan beschermd zijn op grond van artikel 11 van de Monumentenwet. Tevens kent het Zeerechtverdrag de kuststaat in de aansluitende zone, waarvan de breedte maximaal 24 zeemijl is, bepaalde rechten toe ten aanzien van archeologische en historische voorwerpen. Verder geldt op grond van artikel 53 van de Monumentenwet dat er voor alle cultuurhistorisch waardevolle wrakken een meldingsplicht is bij de Minister van OC&W. Het zonder vergunning opgraven of het negeren van de meldingsplicht is strafbaar (artikel 1a, onder 2, van de Wet op de economische delicten).

Het toezicht op de naleving van deze bepalingen en artikel 1 ten aanzien van 'het opgraven' is in de praktijk zeer beperkt. De vraag is ook in hoeverre vervolging juridisch stand houdt. De handhaving wordt gerealiseerd in samenwerking met de Kustwacht Nederland. Ook onder het strafrecht zouden wrakken beschermd kunnen worden tegen diefstal van eigendommen. Immers, de meeste wrakken zijn eigendom van het rijk.

Tenslotte is het belangrijk om te realiseren dat het culturele erfgoed onder water alleen effectief kan worden beschermd wanneer er voldoende draagvlak is. Een essentieel onderdeel bij het creëren van zo'n draagvlak is het aanspreken van het algemene publiek.

5. Regulering en handhaving van bedreigende activiteiten

5.1 Belangrijkste bedreigingen

De belangrijkste bedreigingen (aldus Lindeboom, interview 2012) voor de biodiversiteit en de cultuurhistorische waarden in en rondom scheepswrakken wordt gevormd door intensieve visserij (lijnvisser en staandwantvisserij), wrakbergers, duikers en sportvissers. Andere mogelijke bedreigingen zijn bodemberoerende visserij en zandwinning.

Visserij

Wrakken zijn een geliefde locatie voor sport en beroepsvissers vanwege hun grote soortenrijkdom.

Wrakken vormen een onderscheidend habitat²¹

Wrakken vormen een hard-substraat en fungeren als vestigingsplaats voor organismen, als mosselen, anemonen e.d. Vooral in het zandige en slibrijke deel van de Noordzee leidt dit tot een onderscheidend habitat. Daarbij bieden de wrakken een geschikte schuilplaats voor bijvoorbeeld vissen, kreeften en krabben. Vroeger was de omgeving van een wrak ook redelijke gevrijwaard van getrokken vistuigen, omdat noch de positie van het wrak noch de positie van het vissersschip exact bekend was en vissers niet het gevaar wilden lopen op het wrak zelf vast te lopen of hun netten te verliezen.

Met de introductie van GPS en nieuwe sonartechnieken is het vissen vlakbij wrakken geen enkel probleem meer en is dit habitataspect verdwenen. Wrakken zijn dus een habitat met een verhoogde biodiversiteit van vooral hardsubstraat organismen en organismen die permanent in of vlakbij het wrak leven.

Het reguleren van visserijactiviteiten wordt beheerst door het Gemeenschapsrecht in het algemeen en het gemeenschappelijk visserijbeleid (GVB) in het bijzonder.

Gemeenschappelijk visserijbeleid (GVB)

De EG heeft een exclusieve bevoegdheid tot het reguleren van zeevisserij in het kader van het GVB, dat is gebaseerd op artikelen 3(1)(e) en 32-38 EG.160

Artikel 6 EG bepaalt dat "de eisen inzake milieubescherming moeten worden geïntegreerd in de omschrijving en uitvoering van het beleid en het optreden van de Gemeenschap, als bedoeld in artikel 3, in het bijzonder met het oog op het bevorderen van duurzame ontwikkeling."

Dit betekent dat ook binnen het GVB expliciet rekening moet worden gehouden met milieu- en natuurbescherming. In de praktijk wordt bij het reguleren van de visserij, ondanks deze integratie eis, slechts in beperkte mate rekening gehouden met milieuaspecten. En van een volledige integratie is (nog) geen sprake²². De Visserijwet 1963 vormt de juridische basis voor alle Nederlandse visserij. Onder de Visserijwet vallen alle commercieel geëxploiteerde zeevissen, schaal en schelpdieren die binnen het bereik van het GVB vallen. De Visserijwet biedt in Artikel 4 lid 1. ruimte voor natuurbeschermings-belangen. Door middel van een AMvB (lid 2) kunnen mede voorschriften worden gegeven, na consultatie met de bedrijfssectoren (lid 4).

Visserijwet

Artikel 4 1. In het belang van de visserij in de wateren, bedoeld in artikel 1, vierde lid, onder b, kunnen bij of krachtens algemene maatregel van bestuur regelen worden gesteld, die kunnen strekken tot instandhouding dan wel uitbreiding van de visvoorraden in die wateren onderscheidenlijk tot een beperking van de vangstcapaciteit. Bij het stellen van zodanige regelen kan mede rekening worden gehouden met de belangen van de natuurbescherming.

Dit laatste betekent concreet dat de visserij nabij wrakken aan voorschriften kan worden gebonden ter bescherming van het mariene milieu na consultatie met de sector. Deze voorschriften kunnen ook voor buitenlandse vissers gelden na notificatie bij de Europese Commissie.

²¹ <http://edepot.wur.nl/37493>

²² Dotinga, Trouwborst, 2008

Het Gemeenschappelijk Visserijbeleid schrijft voor dat een lidstaat binnen de 12-mijlszone visserijbeperkende maatregelen ter bescherming van het mariene milieu mag nemen ten aanzien van nationale en buitenlandse vissers, mits de lidstaat deze maatregelen bij de Europese Commissie, de betreffende lidstaten en de Regionale Advies Raad notificeert.

Een voorbeeld van de bescherming van het mariene milieu door vissers is het VIBEG akkoord. In dit akkoord hebben Rijk, visserijorganisaties en natuurorganisaties gezamenlijk afspraken gemaakt over het treffen van visserijbeperkende maatregelen ter realisatie van de instandhouding-doelstellingen van de betreffende Natura 2000-gebieden (Nbwet).

Ook ten aanzien van de Ffwet (artikel 19) en de KRM (artikel 13, lid 4) kunnen visserijbeperkende maatregelen worden opgelegd ter bescherming van de ecologische waarde in en rondom wrakken. De daadwerkelijk juridische haalbaarheid dient nader te worden onderzocht, met name met betrekking tot de implementatie van de KRM via de Waterwet. De Waterwet regelt alleen maatregelen voor zover het maatregelen betreft van Rijkswaterstaat, uitgewerkt in het IBN. Visserijmaatregelen kunnen niet binnen de Waterwet maar alleen in het kader van het GVB en de Visserijwet worden geregeld.

Wrakbergers en duikers

Duikactiviteiten (beroeps en recreatief) zijn niet beperkt ten aanzien van natuurbescherming, omdat in beginsel de duikactiviteiten niet verstorend zijn. De laatste jaren is er echter wel een duidelijke bedreiging van duikers die wrakdelen bergen. Naast het slopen en meenemen van waardevolle metalen wordt ook de leefomgeving (Ffwet artikel 19) en specifieke wrakkensoorten verstoord (Ffwet artikel 9 ev). Net als voor vissers geldt voor wrakbergers dat er ten aanzien van de leefomgeving Ffwet (artikel 19) en de KRM (artikel 13, lid 4) beperkende maatregelen kunnen worden opgelegd ter bescherming van de ecologische waarde in en rondom wrakken. Ook hier is het van belang de juridische haalbaarheid en de handhaafbaarheid nader te onderzoeken.

Verder zijn wrakken nu al beschermd tegen wrakbergers onder de Monumentenwet (Artikel 45, zie Hoofdstuk 4). Echter de handhaving daarvan op zee is moeizaam (Interview Manders, november 2012) en ook de daadwerkelijke vervolging. De begrippen in de Monumentenwet zijn niet eenduidig interpreteerbaar ten aanzien van 'het verbod op opgraven' van wrakken. Verstoring van de bodemsituatie met de intentie monumenten op te sporen en te onderzoeken is verboden zonder of in afwijking van een opgravingsvergunning (Artikel 45). De minister van OC&W verleent deze vergunning. Er zijn in de afgelopen jaren een aantal incidenten geweest, waarbij ook een proces-verbaal is opgemaakt op basis van artikel 45. Maar het komt nooit tot een veroordeling. Het 'opgraven' houdt geen stand, want er wordt feitelijk niet gegraven. De wrakken liggen boven op de zeebodem en zonder opgraven kunnen wrakdelen weggehaald worden. Ook juristen vinden de huidige begrippen te zwak en de incidenten worden geseponneerd. In een enkel geval kunnen wrakgravers na het betalen van 'invoerrechten' hun buit houden.

Ook onder het strafrecht zouden wrakken beschermd kunnen worden tegen diefstal van eigendommen. De meeste wrakken zijn eigendom van het rijk (Monumentenwet Artikel 50): als de vondsten buiten het grondgebied van een gemeente zijn gevonden, zijn de vondsten eigendom van de staat. Dit laatste geldt dus voor vondsten die op zee zijn gedaan. Maar ook hier geldt het probleem met betrekking tot de handhaving en de daadwerkelijke vervolging van wrakbergers.

5.2 Regulering en handhaving

Regulering van schadelijke of bedreigende activiteiten op de bodem van de Noordzee is verankerd in het IBN 2015 en het internationale zeerechtverdrag.

*Het **Zeerechtverdrag** (United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS) is bedoeld als een alomvattend juridisch kader voor het gebruik van de oceanen. Hierdoor zijn de regels van het Zeerechtverdrag in het algemeen niet in een zeer grote mate van detail uitgewerkt. In een aantal gevallen bepaalt het Zeerechtverdrag dat nadere regelgeving door onderhandelingen tussen de betrokken staten vastgesteld dienen te worden. Een aantal bestaande verdragen waarbij Nederland partij is, zoals MARPOL of het OSPAR-Verdrag, kunnen gezien worden als een nadere uitwerking van de algemene regels vervat in het Zeerechtverdrag.*

De meeste hoofdstukken van het Zeerechtverdrag hebben betrekking op bevoegdheidsverdeling tussen de kuststaat en andere staten in verschillende maritieme zones. Tevens kent het Zeerechtverdrag de kuststaat in de aansluitende zone, waarvan de breedte maximaal 24 zeemijl is, bepaalde rechten toe ten aanzien van archeologische en historische voorwerpen. Deze bevoegdheden bestaan niet onder het rechtsregime van de EEZ.

Integraal Beheerplan Noordzee

In het Integraal Beheerplan Noordzee (IBN 2015) is het beheer, uitvoering, handhaving in de Noordzee vormgegeven. Het IBN 2015 is een directe uitwerking van het hoofdstuk Noordzee uit het Nationaal Waterplan (NWP) en de daarbij behorende Beleidsnota Noordzee die beide in 2010 van kracht zijn geworden. Het IBN 2015 heeft de status van een beleidsregel. Het verplicht de rijksoverheid om overeenkomstig het plan te handelen bij de regulering van het gebruik van de Noordzee.

Hoofdstuk 2 van het IBN 2015 beschrijft beknopt de drie pijlers die samen het integrale Karakter van het Noordzee beheer waarborgen, namelijk Gezonde zee, Veilige zee en Rendabele zee.

Het IBN 2015 voorziet dat het voorzorgprincipe feitelijk bij alle toetsen een rol speelt, veelal aan de hand van een m.e.r.-procedure. Bij nieuwe activiteiten die voor het eerst op de Noordzee plaatsvinden en die niet m.e.r.-plichtig zijn, wordt van de initiatiefnemer ook zo volledige mogelijke informatie verlangd over de effecten op de ecologie, de menselijke gezondheid en ander rechtmatig gebruik.

Wat betreft de Toets Locatiekeuze & beoordeling ruimtegebruik wordt onder andere expliciete aandacht geschonken aan: het overlappen van activiteiten; efficiënt ruimtegebruik; meervoudig ruimtegebruik waar mogelijk; behoud van archeologische en cultuurhistorische waarden; nadeelcompensatie; en effecten op niet-locatiegebonden gebruik.

In het herziene (november 2011) IBN 2015 zijn: een nieuwe aanpak van het ruimtelijk beheer; het stroomlijnen van het afwegingskader voor verschillende gebruiksfuncties; de doorwerking van de Europese natuurwetgeving; de aanwijzing van windenergiegebieden op zee en de ontwikkeling van een zandwinstrategie; en het scheppen van ruimte voor duurzame ontwikkelingen opgenomen.

Naleving wetten en kader

Naast de verschillende beschermingsopties is ook het afwegen van de daadwerkelijke implementatie en handhaving van belang. Daarbij zijn drie zaken van belang; De haalbaarheid, de betaalbaarheid en de procesbeheersing. Vervolgens kan voor elk van deze aspecten nog een verdere onderverdeling worden gemaakt.

Haalbaarheid

- bescherming biodiversiteit
- operationele haalbaarheid (coördinatie)
- politieke haalbaarheid
- juridische risico's (niet aansluitende wetgeving/ kaders)

Betaalbaarheid

- kosten overheid (wetenschappelijk & juridisch onderzoek)
- kosten sector (dataregistratie)

Procesbeheersing

- zekerheid voor stakeholders
- zekerheid voor overheid
- Sturingsmogelijkheden (EZ, OC&W, GVB kader)
- financiële beheersbaarheid

Het naleven van de bestaande wetgeving en beleid is van cruciaal belang om de veiligheid van mariene activiteiten zeker te stellen en de impact ervan op de mariene biodiversiteit en cultuurhistorische waarden te beperken. Ook kan een al te beperkte vorm van handhaving of gedoogbeleid — ook wel: een 'geringe pakkans' de deur openen naar versnelde achteruitgang van de mariene biodiversiteit, het cultureel erfgoed en andere risico's. Bovendien kan dit leiden tot onduidelijkheid en discussies met verschillende stakeholders.

Het toezicht houden op en zo nodig afdwingen van de naleving van de verschillende beschermingsopties voor wrakken, zoals neergelegd in wetgeving en kaders is niet eenvoudig. Alle geïnterviewde deskundigen hebben expliciet het knelpunt van de handhaving van de juridische bescherming van scheepswrakken benoemd.

De capaciteit en inzet van middelen voor handhaving is beperkt. Dit hangt direct samen met de praktische uitvoering van toezicht en handhaving op zee door het grote oppervlak dat er Meegemoeid is en het feit dat wrakken onderwater liggen en dus ook op die manier aan het zicht zijn onttrokken. Opsporing en handhaving vragen daarom ook om specifieke schepen en apparatuur om te monitoren.

Maar er zijn ook andere redenen voor de huidige beperkte handhaving op zee. De juridische bescherming van wrakken is afhankelijk van een aantal verschillende wetten die niet goed op elkaar aansluiten met betrekking tot inhoudelijke focus en de geografische werkingssfeer. Ook zijn de Taken en bevoegdheden ten aanzien van de handhaving op zee complexer dan op land.

En is er een gebrek aan coördinatie tussen de verschillende betrokken overheidsinstanties.

Een ander knelpunt met betrekking tot de handhaving is dat de wettelijke begrippen niet eenduidig interpreteerbaar zijn. In enkele gevallen, zoals ten aanzien van het illegaal bergen/ opgraven van wrakken/ monumenten is er zelfs geen vervolging mogelijk op basis van de Monumentenwet door de gebrekkige juridische basis. Het 'opgraven' houdt geen stand, want er wordt feitelijk niet gegraven. De wrakken liggen boven op de zeebodem en zonder opgraven kunnen wrakdelen weggehaald worden. Ook juristen vinden de huidige begrippen te zwak en de incidenten worden geseponed.

Ook onder het strafrecht zouden wrakken beschermd kunnen worden tegen diefstal van eigendommen. Immers, de meeste wrakken zijn eigendom van het rijk. Maar ook hier geldt het probleem met betrekking tot de praktische uitvoerbaarheid van de handhaving en de daadwerkelijke vervolging. De vraag is ook in hoeverre vervolging juridisch stand houdt en benodigde inspanning proportioneel is met het vergrijp.

5.3 Bescherming van wrakken in OSPAR-buurlanden

De kaders voor de bescherming van wrakken zijn in de OSPAR-buurlanden anders vormgegeven dan in Nederland. In een aantal OSPAR-buurlanden is de bescherming van wrakken als onderdeel van de bescherming van het mariene milieu vormgegeven. Door deze bredere insteek –namelijk het mariene milieu- in UK (Marine Policy statement), België (Wet Mariene milieu), Ierland (Marine Bill) en Schotland (Marine Act) kunnen naast de natuurwaarden (gebieden en soorten) ook cultuurhistorische waarden worden beschermd. Dit betekent concreet dat de bescherming onder één beleidskader valt in tegenstelling tot de Nederlandse situatie waarbij natuurwetgeving en het cultuurhistorische wetgeving in verschillende kaders is geregeld en door verschillende ministeries wordt vormgegeven.

België kent net als UK en Schotland een bredere interpretatie van het mariene milieu en kent 5 typen beschermingsgebieden, waaronder wrakken. België heeft in 2002 de bescherming van wrakken opgenomen in het Management plan dat omgezet is naar een Masterplan Noordzee 2003. België heeft al in 1999 een vijftal wrakken geïdentificeerd en voorgedragen als marien beschermd gebied vanwege hun hoge biodiversiteit. Maar onder protest van stakeholders (1999, 2002) is de daadwerkelijke focus op- en bescherming van wrakken niet opgenomen in dit Masterplan en wetgeving. Omdat er geen wettelijke basis is voor MSP in het Masterplan Noordzee uit 2003 is het moeilijk om de bedreigende activiteiten te beperken.

Schotland heeft net als België een directe referentie of link in de betreffende management kaders voor het beschermen van wrakken {Conservation MPA's, Demonstration & Research MPAs and Historic MPA's}, door wrakken als beschermd gebied te identificeren. Wrakken met significante biodiversiteit- en natuurwaarden kunnen als 'Nature conservation MPA's' worden aangewezen. Indien wrakken significante cultuurhistorische waarden hebben dan worden zij als 'Historic MPA' aangewezen, de biodiversiteit- en natuurwaarden binnen deze MPAs worden ook meegenomen in management plannen en het vergunningstelsel. Deze MPA's kunnen ook bijdragen aan het netwerk van Conservation MPA's en de soorten aantallen worden meegenomen bij het totaal. Met de komst van de 'Marine (Scotland) act' in 2010 zijn alle historische wrakken onder deze wet beschermd en niet langer onder de 'Protection of wrecks act 1973'. In dat kader werken Marine Schotland en Scottish National Heritage nauw samen voor het onderzoeken en beoordelen van de verschillende waarden in wrakken.

Ook **Frankrijk** heeft wetgeving om zowel wrakken te beschermen, als om het maritiem cultureel erfgoed te vrijwaren. In Noord Ierland is de 'Historical Monuments and Archaeological Objects order 1995' van kracht. Dit kader maakt specifieke bescherming van wrakken mogelijk. Dit dient nog nader uitgewerkt te worden in wetgeving.

Het **Verenigd Koninkrijk** beroept zich op de wrakkenwet uit 1973, Ancient Monuments & Archaeological Areas Act 1979 en de 'Merchant Shipping Act' uit 1995 om massale plunderingen en verstoringen tegen te gaan.

Daarnaast zijn er twee verwijzingen in het 'Marine Policy Statement' die de bescherming van wrakken mogelijk kan maken. Wrakken kunnen als 'seascape' en als 'historic environment / heritage asset' worden gekwalificeerd. Bij het uitwerken van marine beheerplannen dienen deze beide aspecten meegewogen te worden. Deze aspecten gelden niet in de kustzone, zogenaamde Marine Coastal Zones kunnen dus niet worden ingesteld voor de bescherming van wrakken. Deze uitsluiting van wrakken-bescherming in de kustzone geldt ook voor Noord-Ierland. In Nederland kunnen beschermde gebieden/MPA's alleen op grond van natuurwaarden (flora- en fauna, habitats of geo-morfologische aspecten) worden aangewezen en niet op basis van cultuurhistorische waarden.

Onderstaande tabel 2 geeft een beknopt overzicht van de relevante wetgeving en beleidskaders met betrekking tot de bescherming van wrakken in de OSPAR-buurlanden.

Landen	Beleidskader	Natuurbeschermingswetgeving	Cultuurhistorische wetgeving	Managementkaders
UK	MPS UK 2011	Marine and Coastal Access Act 2009	Protection of Wrecks Act 1973 UK Merchant Shipping Act 1995 Protection of Military Remains Act 1986 Ancient Monuments & Archaeological Areas Act 1979	National /regional Marine Plans
Schotland Inshore (0-12 nm) Offshore Region	MPS (UK) 2011 MPS (UK) 2011	Marine (Scotland) Act 2010 Marine and Coastal Access Act 2009	Protection of Wrecks Act 1973 UK, sectie 1 uit deze wet is ingetrokken met de komst van de marine act in 2010 Protection of Wrecks Act 1973 UK	National and or Regional marine plans National /regional Marine Plans
Belgie	Marine Spatial Planning. Management plan	Wet betreffende de exclusieve economische zone 22 april 1999 Wet Mariene milieu van 20 januari 1999 (wijziging 2005,2007), habitats rond scheepswrakken beschermen via de status van een klein marien reservaat of via de status van speciale beschermingszone of gesloten zone, afhankelijk van het beoogde doel.	Geen wetgeving	Masterplan Noordzee (2003)
Frankrijk		Environmental Code 2000	Wrakbescherming Loi du 24 novembre 1961 'relative à la police des épaves maritimes' Maritiem cultureel Loi du 1er décembre 1989 'relative au biens culturels maritimes'	
Duitsland		Federal Nature act, Wateract	Geen wetgeving	
NL		Nbwet, Ffwet, Waterwet	Monumentenwet	IBN 2015

6. Bevindingen en vervolgstappen

6.1 Bevindingen

Op dit moment bestaat er in Nederland nog geen integraal beleid voor scheepswrakken en ook de bescherming daarvan staat nog in de kinderschoenen. De wrakken worden verstoord door verschillende activiteiten, zoals intensieve visserij, sportvissers, het bergen van wrakdelen door duikers of wrakbergers.

De bescherming van de rijke biodiversiteit in en rondom wrakken zou een substantiële bijdrage aan de mariene biodiversiteit kunnen geven, zoals beoogd met ondermeer de KRM met betrekking tot de bescherming en het herstel van mariene soorten en habitats, het voorkomen van door de mens veroorzaakte achteruitgang van de biodiversiteit (descriptor 1) en het in evenwicht functioneren van de verschillende biologische componenten.

De huidige verkenning in opdracht van Rijkswaterstaat Dienst Noordzee heeft de mogelijkheden voor bescherming in dat kader onderzocht. Daarbij is ook expliciet gekeken naar de opties die de OSPAR-buurlanden gebruiken om wrakken te beschermen.

Terugkomend op de eerste onderzoeksvraag

- 1) ALS we wrakken op het Nederlandse deel van de Noordzee zouden willen beschermen, hoe zou dat dan juridisch kunnen worden gerealiseerd ?

Op basis van de verkenning is gebleken dat de bescherming via verschillende wettelijke kaders of rechtsregimes kan worden vormgegeven, afhankelijk van het doel van bescherming. De bescherming van de natuurwaarden en biodiversiteit van/op wrakken, zoals ondermeer beoogd met de KRM-doelstellingen kan door middel van:

- A) Actieve bescherming via natuurbeschermingsregimes of;
- B) Passieve of indirecte bescherming via het aanwijzen en beheren van monumenten of cultuurhistorische waarden; en
- C) Overige bescherming tegen verstorende activiteiten in/op wrakken.

Bijlage 6 geeft een overzicht en nadere uitwerking van de beschermingsopties voor wrakken en de specifieke referenties in de wetgeving. In het onderstaande worden de drie hoofdsporen kort besproken.

De actieve bescherming via natuurbeschermingsregimes kan worden opgesplitst in gebiedsbescherming, soortenbescherming of via de Waterwet (ter uitvoering van de KRM).

Bij de passieve bescherming vormt de Monumentenwet het belangrijkste wettelijke kader. Buiten de 24-mijlszone is er op dit moment geen juridische basis voorbescherming.

Overige bescherming van wrakken kan worden geboden via het algemene Strafrecht ter bescherming van eigendommen en door het sluiten van een herenakkoord met de betreffende stakeholders; intensieve visserij (staandwantvisserij), sportvisser, wrakbergers en duikers. Deze optie heeft geen juridische basis maar biedt wel de mogelijkheid om heldere en eenduidige afspraken te maken, waarbij tevens de samenwerking en het draagvlak met stakeholders is geborgd.

6.2 Vervolgstappen

Op basis van de deskstudie en de input van deskkundigen zijn er een aantal suggesties en aanbevelingen gedaan voor vervolgstappen met betrekking tot de beschermingsopties in en rondom wrakken. Zie tabel.

Natuurwaarden		Score (+ /0/-)	Benodigde inzet Korte	Lange termijn
Gebiedsbescherming Nbwet tot 12-mijlszone	1) Natura 2000 gebieden;	0	Uitbreiding van de geografische werkingsfeer bwet naar de EEZ Meer aandacht voor handhaving	Onderzoek naar meest ecologisch waardevolle – en 'beschermbare' wrakken binnen N2000 gebieden Verwijzing naar wrakken in beheerplannen
	2) Natuurmonument	0	Uitbreiding van de geografische werkingsfeer Nbwet naar de EEZ Instrument behouden,	verwijzing in wetsvoorstel natuurbescherming opnemen en specifieke bepalingen voor op zee
	3) Andere gebieden	0	Uitbreiding van de geografische werkingsfeer Nbwet naar de EEZ Instrument/ verwijzing in wetsvoorstel natuurbescherming behouden	Onderzoek naar waardevolle – en 'beschermbare' wrakken
KRM Waterwet	Watervergunning Wro	-	Watervergunning specificeren voor wrakken	
UN-CBD, COP 2010,	marine biodiversiteit 10% in 2020	-	Strategisch Plan 2011-2020 implementeren	Verdrag nog niet geratificeerd, naar verwachting 2014.
Soortenbescherming Ffwet tot 12-mijlszone	Inheemse soorten Generieke soorten bescherming	+	Uitbreiding van de geografische werkingsfeer Ffwet naar de EEZ Het categorisch uitsluiten van onder het GVB vallende visserij van de toekomstige werkingsfeer van de Flora- en faunawet in de EEZ dient te worden heroverwogen. Meer aandacht voor handhaving	V Meer mariene soorten en habitats opnemen, waarbij OSPAR lijst (2008-06) dient als minimum, waaronder roggen en kabeljauw onder de Ffwet en in het kader van gebiedsbescherming onder de Nbwet Uitbreiden van het aantal vissoorten dat kwalificeert als beschermde inheemse diersoort en deze vissoorten en walvisachtigen opnemen in gedragscode RWS erwijzing naar OSPAR verdrag opnemen in het wetsvoorstel natuurbescherming
	Beschermde leefomgeving	+	Het instrument van de beschermde leefomgeving opnemen bij de uitbreiding werkingsfeer van de Ffwet naar EEZ handhaven en eventueel uitbreiden van het aantal vissoorten dat kwalificeert als beschermde inheemse diersoort en specifieke bepalingen op zee opnemen. Meer aandacht voor handhaving	Onderzoek naar waardevolle – en 'beschermbare' wrakken, ten aanzien van soorten en het functioneren van habitats. In samenwerking met RCE kan RWS een lijst samenstellen op basis van de locatie, grootte, unieke soorten, en eventueel binnen aangewezen beschermde gebieden.
	Gedragscode wrakbergers/duikers	0	Uitbreiding van de geografische werkingsfeer van de Ffwet naar de EEZ. Onderhandeling met sector	Beperken van activiteiten en handhaving
Cultuur historische waarden				
Monumentenwet 24-mijlszone	Rijksmonumenten	+	Tekstwijziging nodig mbt 'opgraven' Handhaving tav opgraven en meldingsplicht.	Nadere afspraken tussen OCW/RCE over handhaving en de taken en verantwoordelijkheden met I&M/ Rijkswaterstaat als coördinerend beheerder van de Noordzee
UNESCO verdrag 2001		-		Onderzoek naar de juridische oplossingen voor het ratificeren van het UNESCO verdrag 2001 (wijziging UNCLOS is niet haalbaar).
Immunititeit van wrakken EEZ UK	Immunititeit van oorlogs- en staatsschepen, UNCLOS	-		
Internationale wateren	UK Military act	-		
Overige bescherming				
Wrakkenwet Tot 12-mijlszone	Opruimen van wrakken Wm	0	Meer aandacht voor handhaving art. 11 Ffwet en vergunningplicht Wm bij het bergen van wrakken.	
	Wrakopruimings- verdrag 2007	-		Dit verdrag is niet door NL geratificeerd
Ankeren	Particularly Sensitive Sea Area. (PSSA).	-		
Strafrecht Tot 12-mijlszone	Diefstal / wrakberging Verboden Ffwet / NLse schepen	0	Meer aandacht voor handhaving eigendomsrecht en art. 9 Ffwet en vergunningplicht binnen N2000 gebieden	
EU-GVB Visserijwet Beide het gehele NL- se deel Noordzee	Natuurbeschermingsm aantregelen & Hervorming GVB	-	Het categorisch uitsluiten van onder het GVB vallende visserij van de toekomstige werkingsfeer van de Flora- en faunawet in de EEZ dient te worden heroverwogen. Binnen het GVB/ herziening streven om voor de zeevisserij zo volledig mogelijk te voldoen aan soortenbescherming	Notificatie van beschermde soorten en beperkende maatregelen binnen 12 mijlszone. In samenwerking met RCE kan RWS een lijst samenstellen op basis van de locatie, grootte, unieke soorten, en eventueel binnen aangewezen beschermde gebieden.
Herenakkoord gehele NL-se deel Noordzee	Visserijsector Sportvisser Wrakbergers Duikers	+	Aanscherpen/ beperken van activiteiten in omgeving (500 m) rondom een beperkt aantal wrakken.	Onderzoek naar 'beschermbare' wrakken. Bijv. Top 50 lijst van wrakken met hoogste – te beschermen- biodiversiteit, In samenwerking met RCE en RWS
Arbeidsomstandigheden	Bergingsgevaar	-		

De tabel geeft een beknopt overzicht van de haalbaarheid van de verschillende beschermingsopties. Daarbij is gescoord op - = niet haalbaar 0 = wellicht haalbaar en + = haalbaar. Ten aanzien van de score is gekeken naar de verschillende aspecten van haalbaarheid, de betaalbaarheid en de procesbeheersing. In aanvulling op tabel 3 worden de aanbevelingen voor vervolgstappen voor de korte en de lange termijn met betrekking tot de meest kansrijke opties(+ score) hieronder genoemd. Daarbij is ook expliciet de ervaring uit de OSPAR-buurlanden meegenomen.

Actieve bescherming

Verder is door deskundigen bevestigd dat de soortenbescherming via de Ffwet veruit de meest kansrijke optie is voor directe bescherming van de ecologische waarde in en rondom wrakken. Daarbij zijn er twee concrete aanknopingspunten. Enerzijds de generieke soortenbescherming en anderzijds de bescherming van de leefomgeving. Veel specifieke wrakkensoorten zijn beschermd inheemse diersoorten onder de Ffwet, zoals spookkreeftjes, broodspozen, golfbrekeranemonen en gorgelpijpen en roggen (zie bijlage 5). Een recent onderzoek door Trouwborst uit 2011, bevestigt deze visie, waarbij echter wordt aangetekend dat bepaalde lijsten van beschermde soorten die in omloop zijn, zoals die bij de Gedragscode Rijkswaterstaat, en in de Bekendmaking lijsten beschermde soorten, onvolledig zijn²³ - en ten onrechte wel de schijn van volledigheid wekken. Deze lijsten dienen te worden aangepast. De huidige geografische werkingssfeer van de Ffwet kan alleen wrakkensoorten binnen de 12-mijlzone beschermen. De werkingssfeer van de Ffwet wordt naar de EEZ uitgebreid, waardoor ook de generieke soortenbescherming buiten de 12-mijlszone van toepassing is. Naast de generieke soortenbescherming kan de bescherming van wrakken ook nader uitgewerkt worden via de bescherming van 'de leefomgeving' van soorten. Ook voor deze insteek gelden de bovengenoemde aanbevelingen. Een cruciaal nieuw aandachtspunt is het wetsvoorstel natuurbescherming, waarin de verwijzing naar de bescherming van de leefomgeving geheel ontbreekt. Daarbij dient zich ook het knelpunt aan ten aanzien van de 'precedentwerking' die mogelijk uit gaat van bescherming van niet-natuurlijke harde substraten, zoals wrakken. Boorplatforms en windparken zouden dan wellicht ook onder deze vorm van bescherming vallen, omdat deze harde substraten vergelijkbare soorten en habitats huisvesten. De bescherming van deze harde substraten is zeker niet in alle gevallen wenselijk. Verder kan de bescherming van de biodiversiteit- en natuurwaarden van wrakken worden meegenomen als onderdeel van de managementplannen van aangewezen N2000-gebieden. Deze aanpak wordt ook in Schotland toegepast bij het beheren van 'Historic MPA's'. Tenslotte dient de expliciete verwijzing naar het OSPAR-verdrag in het wetsvoorstel natuurbescherming te worden opgenomen, dit is nu nog buiten beschouwing gelaten. De nieuwe wet natuurbescherming zou daarmee kunnen voorzien in de mogelijkheid om de biodiversiteit- en natuurwaarden ook buiten de aangewezen N2000-gebieden te beschermen naar het voorbeeld van Schotland. Daar kunnen in historische MPA's ook de biodiversiteit- en natuurwaarden beschermd worden via de Marine act.

Passieve bescherming

De meest kansrijke optie voor passieve of indirecte bescherming van de natuurwaarden op wrakken kan worden gerealiseerd middels de Monumentenwet. Alle wrakken binnen de 24-mijlszone zijn op grond van deze wet beschermd met betrekking tot 'opgraven en verstoring'. Echter de daadwerkelijke handhaving ervan is niet goed geregeld.

Op basis van de gesprekken met deskundigen is het ook hier belangrijk om te melden dat er een wettelijkwijziging nodig is ten aanzien van het begrip 'opgraven' artikel 1 Monumentenwet. De huidige formulering houdt juridisch geen stand bij een eventueel incident omdat er geen spraken is van 'opgraving'. Het is ook nodig om nadere afspraken te maken tussen OCW/RCE over handhaving en de taken en verantwoordelijkheden met I&M/Rijkswaterstaat als coördinerend beheerder van de Noordzee.

²³ De RWS gedragscode soortenlijst is bedoeld voor het beoordelen van constructie activiteiten. Er is bij deze lijst geen rekening gehouden met andere bedreigende activiteiten voor soorten.

Deze samenwerking tussen overheidsinstanties met ogenschijnlijke verschillende waarden voor bescherming is ook in Schotland vormgegeven.

Bovendien, naast RWS Noordzee dienen ook andere belanghebbende zoals RCE en handhavers te weten hoe de bescherming en handhaving van wrakken is geregeld. Verder geldt op grond van artikel 53 van de Monumentenwet dat er voor alle cultuurhistorisch waardevolle wrakken een meldingsplicht is bij de Minister van OC&W. Het zonder vergunning opgraven of het negeren van de meldingsplicht is strafbaar.

Nadere afspraken over de handhaving van de Monumentenwet en de bescherming van wrakken op de Noordzee tussen Rijkswaterstaat, de kustwacht en RCE zouden verder aangescherpt kunnen worden. Daarmee zullen met name de schadelijke activiteiten van wrakbergers en duikers kunnen worden aangepakt. Visserij beperkende maatregelen kunnen alleen in GVB-kader worden gereguleerd.

Een belangrijk aandachtspunt voor zowel actieve als passieve bescherming van wrakken is de capaciteitsopbouw ten aanzien van wetenschappelijke kennis en expertise. Alleen op basis van goede kennis en rapportages van de locatie, cultuurhistorische, natuurlijke omstandigheden, de natuurwaarde en biodiversiteit van wrakken kan aan de toetsingsverplichting voor de verschillende rechtsregimes worden voldaan. Ter illustratie: er bestaan wel gegevens over het voorkomen van soorten op kunstmatig hardsubstraat -zoals wrakken-, maar er is geen functioneel begrip van de relatie tussen substraattypen en soortensamenstelling. IMARES gaat juist dit aspect de komende jaren nader onderzoeken.

In dit verband is het ook hier belangrijk om te melden dat er een aantal voorgenomen wijzigingen is van de natuurbeschermingsregimes op de Noordzee. Het betreft hier wijzigingen met betrekking tot de reikwijdte van wetgeving maar ook de integratie en wijziging (soorten en leefomgeving) van wetgeving, zoals in het wetsvoorstel natuurbescherming.

Er is op dit moment nog geen duidelijk beeld ten aanzien van de aanpassingen van de uitbreiding van de reikwijdte van de Ffwet, de nieuwe wet Natuurbescherming en de mogelijke implicaties voor de juridische status voor het beschermen van wrakken op de Noordzee.

De ontwikkelingen ten aanzien van relevante wetgeving en beleidskaders dienen actief te worden gevolgd met de inzet van juridische deskundigen. Alleen op deze wijze kan RWS Noordzee zelf bijdragen aan en invloed uitoefenen op een eenduidig en handhaafbaar juridisch kader voor de bescherming van wrakken.

Op basis van de bovengenoemde opties voor bescherming is het voor RWS Noordzee van belang om actief de ontwikkelingen met de verantwoordelijke ministeries (OC&W en EZ) te volgen en de discussie aan te gaan met betrekking tot de bescherming van wrakken. Het is daarbij belangrijk om de motivatie voor de bescherming van wrakken vanuit het perspectief van de biodiversiteitsdoelstellingen en de ambities van KRM wetenschap goed te onderbouwen.

Bij alle mogelijke opties voor de bescherming van wrakken is en blijft het een kwestie van interpretatie. En, waar een wil is, is een weg. Ook ten aanzien van handhaving is de cruciale vraag; Wil de Nederlandse overheid controle uitoefenen met betrekking tot wrakkenbescherming, en op basis van welke gronden/ waarden? Het gaat hier om de verdeling van de verantwoordelijkheid tussen de verschillende overheidsinstanties.

Ook het creëren van publieke bewustwording en draagvlak voor de bescherming van wrakken is cruciaal bij het nader uitwerken van het beleid voor de bescherming van wrakken. Dit is duidelijk naar voren gekomen bij het ontwikkelen van wrakbescherming in België. Ondanks de verankering van wrakkenbescherming in het beleidskader en het managementplan is de daadwerkelijke bescherming (via wetgeving) van wrakken nog niet gerealiseerd onder druk van stakeholder protesten.

Ook via een herenakkoord met vissers, wrakbergers, duikers en sportvissers de bescherming van de rijke biodiversiteit van (een aantal) wrakken op de Noordzee worden vormgegeven.

Deze optie heeft geen juridische basis maar biedt wel de mogelijkheid om heldere en eenduidige afspraken te maken, waarbij tevens de samenwerking en het draagvlak met stakeholders is geborgd. Voor alle opties geldt dat het aanscherpen van de handhaving op zee een belangrijk aandachtspunt is.

Op basis van het bovenstaande kunnen de volgende prioriteiten worden gegeven ten aanzien van de te nemen vervolgstappen op **korte termijn** (begin 2013):

- bij de herziening van de reikwijdte van de Ffwet dienen een aantal instrumenten te worden heroverwogen, waaronder de 'beschermde leefomgeving' en eventueel uitbreiden van het aantal vissoorten dat kwalificeert als beschermde inheemse diersoort en specifieke bepalingen op zee opnemen. Verwijzing naar OSPAR verdrag opnemen in het wetsvoorstel natuurbescherming
- Ook het categorisch uitsluiten van onder het GVB vallende visserij van de toekomstige werkingssfeer van de Natuurbeschermingswet in de EEZ dien te worden heroverwogen;
- voor beide kaders (GVB en nationale natuurwetgeving) dient de juridische kennis en expertise tijdig te worden opgebouwd en ingeschakeld.

Vervolgstappen voor de **lange termijn** (2013 en verder) betreffen:

- het overwegen en initiëren van een herenakkoord met vissers, wrakbergers, duikers en sportvissers ter bescherming van een beperkt aantal wrakken.;
- het opnemen van specifieke OSPAR soorten & habitats in de Ffwet soortenlijsten;
- Onderzoek naar 'beschermbare' wrakken Bijv. Top 50 lijst van wrakken met hoogste – te beschermen- biodiversiteit, In samenwerking met RCE kan RWS een lijst samenstellen op basis van de locatie, grootte, unieke soorten, en eventueel binnen aangewezen beschermde gebieden;
- wrakken aanmelden als rijksmonument en opnemen in RCE registers.

Kortom, er liggen grote uitdagingen op korte en lange termijn om invulling te geven aan de bescherming van wrakken. De samenwerking en coördinatie tussen RWS andere overheidsdiensten (EZ, I&M, OC&W, RCE) en juridische deskundigen is cruciaal. Alleen dan kan de juiste afstemming en handhaving worden verzekerd. RWS Noordzee kan hier een adviserende rol spelen.

Bijlagen

Bijlage 1

Afkortingen en acroniemen

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
Awb	Algemene wet bestuursrecht
bg	bevoegd gezag
BZN	Burg Zand Noord
CBD	Convention on Biological Diversity
EC	Europese Commissie
EEZ	Exclusieve economische zone
EHS	Ecologische Hoofd Structuur
EU	Europese Unie
EZ	Ministerie van Economische Zaken
Ffw	Flora en faunawet
GES	Good Environmental Status
GMT	Goede milieutoestand
GVB	Gemeenschappelijk Visserijbeleid
IBN	Integraal Beheersplan Noordzee
ICOMOS	International Council on Monuments and Sites
I&M	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
KRM	Kaderrichtlijn Mariene strategie
m.e.r.	milieueffectrapportage
MER	milieueffectrapport
MPA	Marine Protected Area
Nbw	Natuurbeschermingswet
NCP	Nederlands Continentaal Plat
NWP	Nationaal waterplan
OC&W	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen
OSPAR	Verdrag inzake de bescherming van het mariene milieu in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan
PKB	planologische kernbeslissing
RCE	Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed
RWS	Rijkswaterstaat
SBZ's	Speciale beschermingszones
UNCLOS	United Nations Convention on the Law of the Sea
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VHR	Vogel- en Habitatrichtlijnen
VIBEG	Visserij In Beschermde Gebieden
VR	Vogelrichtlijn
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WAMZ	Wet op de archeologische monumentenzorg
Wbb	Wet bodembescherming
Wbr	Wet beheer rijkswaterstaatswerken
Wm	Wet milieubeheer

Bijlage 2 Referenties en links

Alterra Profieldocument H1110, 2008, http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten/profielen/habitattypen/profiel_habitatype_1110.pdf

Beleid en regelgeving informatiesysteem Noordzee (BREIN), Herziening januari 2012

http://www.noordzeeloket.nl/Images/BREIN%20Herziening%202011%20-%20definitief%20rapport_tcm14-5043.pdf

CAVV jaarverslag, 2011 www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/jaarverslagen/2012/04/02/jaarverslag-2011-commissie-van-advies-inzake-volkenrechtelijke-vraagstukken-cavv/cavv-jaarverslag-2011.pdf

Dotinga, H.M. & Trouwborst, A. (2008). Juridische bescherming van de Noordzee

http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/dotinga-trouwborst_-_2008_-_juridische_bescherming_van_de_noordzee_-_uu.pdf

Dotinga, H.M. & Trouwborst, A. (2008). Juridische bescherming van biodiversiteit in de Noordzee. Internationaal, Europees en Nederlands recht. Faculteit Recht, Economie, Bestuur en Organisatie. Centrum voor Omgevingsrecht en -beleid / Netherlands Institute for the Law of the Sea (CELP/NILOS).

Dotinga, H.M. & Trouwborst, A. (2011). Comparing European Instruments for Marine Nature Conservation: The OSPAR, Convention, the Bern Convention, the Birds and Habitats Directives, and the Added Value of the Marine Strategy, <http://igitur-archive.library.uu.nl/law/2012-0503-200352/Dotinga%20-%20Comparing%20European%20Instruments%202011.pdf>

European Commission, Interpretation Manual of European Union Habitats, 2007,

http://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/habitatsdirective/docs/2007_07_im.pdf

Handreiking Archeologie, Cultuurhistorie en aardkundige waarden voor waterbeheerders, geactualiseerd op 5 juni 2012, <http://handarch.cerium.nl/voorpagina.asp?id=64>

IMARES rapport uit 2009 Soorten en habitattypen en de daarbij behorende instandhoudingsdoelstellingen.

http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten%5Ctranches_groepen%5Cgroep_5%5CB%20Producten%20van%20onderzoeksinstituten%5CISHD%20Noordzeegebieden.%20Imares%202009.pdf

Lengkeek, W., Bouma, S. & Waardenburg, H.W. (2011, 31 oktober). Een beschermde status voor wrakken in de Noordzee (rapport nr. 11-160)? Culemborg: Bureau Waardenburg bv.

Lindeboom, H.J., Witbaard, R., Bos, O.G. & Meesters, H.W.G. (2008). Gebiedsbescherming Noordzee. Habitattypen, instandhoudingsdoelen en beheersmaatregelen (Werkdocument 114). Wageningen: Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu.

Lindeboom (Alterra), Joris Geurts van Kessel (RIKZ), Lieke Berkenbosch (RIKZ), April 2005

Gebieden met bijzondere ecologische waarden op het Nederlands Continentaal Plat

http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/documenten%5Ctranches_groepen%5Cgroep_5%5CB%20Producten%20van%20onderzoeksinstituten%5C Gebieden%20met%20bijzondere%20ecologische%20waarde.%20Alterra%202005.pdf

Manders, M.R., 'The in situ protection of a 17th century trading vessel in the Netherlands', in:

Robert Grenier, David Nutley & Ian Cochran (eds.); Heritage at Risk -Special Edition-Underwater Cultural Heritage at Risk (April 2006), 70-72. Also available on the ICOMOS Website

Mariene Strategie voor het Nederlandse deel van de Noordzee 2012-2020, Deel 1,

http://www.noordzeeloket.nl/krm/Images/Mariene%20Strategie%20voor%20het%20Nederlandse%20deel%20van%20de%20Noordzee%202012-2020%2C%20Deel%20I_tcm19-5221.pdf

Noordzeeloket (2012). http://www.noordzeeloket.nl/Images/MarieneStrategieNoordzee_samenvatting_tcm14-5159.pdf

Noordzeeloket (2011). Noordzeeatlas. Deel II Gebruik. Wrakken. Opgehaald oktober 2012, van

<http://www.noordzeeatlas.nl/nl/nzaNI.html>

Noordzeeloket (2012). Noordzeeatlas. Deel III Beleid en beheer.

Verdeling Continentaal Plaat. Opgehaald oktober 2012, van <http://www.noordzeeatlas.nl/nl/nzaNI.html>

Olsen, O.T. (1883). The piscatorial atlas of the North Sea, English and St. George's Channels, illustrating the fishing ports, boats, gear, species of fish (how, where, and when caught), and other information concerning fish and fisheries (Kaart 02). London: Taylor and Francis.

Opgehaald februari 13, 2011, van <http://www.vliz.be/wetenschappen/beeldbank.php?album=2397&pic=16508>

OSPAR (2003) Criteria for the Identification of Species and Habitats in need of Protection and their Method of Application (The Texel-Faial Criteria) (Reference Number: 2003-13)

http://www.ospar.org/documents/DBASE/DECRECS/Agreements/03-13e_Texel_Faial%20criteria.doc

OSPAR (2003) Guidelines for the Identification and Selection of Marine Protected Areas in the OSPAR Maritime Area (Reference number: 2003-17) ,
http://www.ospar.org/content/content.asp?menu=00700302210000_000000_000000

OSPAR (2007) Descriptions of habitats on the OSPAR list of threatened and/or declining species and habitats. 2008-07. OSPAR convention.

OSPAR (2008) List of Threatened and/or Declining Species and Habitats (OSPAR Agreement 2008-06). Online available at: http://www.ospar.org/v/measures/get_page.asp?v0=08-06e OSPAR List species and habitats.doc&v1=5

Stiefelhagen, B., Kuyvenhoven, C., Bartelink, K., Aarsen, A. van & Verhoog, P (2010). Wrakken. Schatkamers van de Noordzee. Underwater Magic.

Stimon (2012) <http://www.stimon.org>

Trouwborst A., 'Generieke Bescherming van Soorten in de Noordzee – Bedolven Slakken, Gesloopte Wrakken en de Betekenis en Beperkingen van het Soortenbeschermingsrecht', in: H.M. Dotinga et al., Het Dilemma van de Noordzee: Intensief Gebruik en het Grootste Natuurgebied van Nederland, VMR Serie, Nr. 2011-1, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2011, pp. 39-69; zie <http://www.milieurecht.nl/file.php?id=804>
<https://www.gov.uk/wreck-and-salvage-law>

Bijlage 3

Geraadpleegde deskundigen

Naam	Organisatie	Thematische focus
Han Lindeboom	IMARES 0317-487099 han.lindeboom@wur.nl	Soorten en habitats
Harm Dotinga	NILOS 030- 253 7095 H.Dotinga@uu.nl	Natuurwetgeving op zee
Martijn Manders	Rijksdienst Cultureel Erfgoed 033 4217 652/ 421 06 125 04382 m.manders@racm.nl	Cultureel Erfgoed
Robin Meijerink	Dienst Noordzee Afdeling Bestuurlijk Juridische Zaken 070 - 336 6887 06 - 50 52 29 52 070 - 342 74 82 06 - 557 44 951	Wetgeving RWS
Philip Robertson	Tel. interview op 11-11-2012 Deputy Head Scheduling and Marine, Historic Scotland Philip.robertson@scotland.gsi.gov.uk	Gebiedsbescherming
Fiona Macintosh	Marine Scotland Fiona.macintosh@scotland.gsi.gov.uk	Gebieden en Soorten
Sabine Christiansen & Arie Trouwborst	Beide per email geconsulteerd	

Bijlage 4 Toepassingsbereik Wetgeving op de Noordzee

(bron: RWS Dienst Noordzee)

	EEZ/NCP tot kust	24 nm tot kust	12 nm tot kust	Gemeentelijk ingedeeld gebied op zee	Gemeentelijk ingedeeld gebied op binnenwater (geen beheergebied DNZ)
Verdrag van Malta	✓	✓	✓	✓	✓
Zeerechtverdrag (UNCLOS)	✓	✓	✓	✓	
Verdrag onderwater archeologie	✓	✓	✓	✓	✓
Verdrag van Nairobi	✓	✓	✓	✓	✓
Rijkswet tot goedkeuring Verdrag van Malta		✓	✓	✓	✓
Wet op de Archeologische monumentenzorg		✓	✓	✓	✓
Besluit archeologische monumentenzorg		✓	✓	✓	✓
Regeling archeologische monumentenzorg		✓	✓	✓	✓
Monumentenwet		✓	✓	✓	✓
Burgerlijk Wetboek		✓	✓	✓	✓
Wet milieubeheer	✓	✓	✓	✓	✓
Ontgrondingenwet	✓	✓	✓	✓	✓
Wet ruimtelijke ordening	✓	✓	✓	✓	✓
Besluit ruimtelijke ordening	✓	✓	✓	✓	✓
Wrakkenwet			✓	✓	✓
Wet bestrijding ongevallen Noordzee	✓	✓	✓	✓	(v)deel Westerschelde
Regeling uitvoering wet BON	✓	✓	✓	✓	(v)deel Westerschelde
Wet op de strandvonderij				✓	✓
Uitvoeringsbesluit wet op de strandvonderij				✓	✓
Binnenvaartpolitiereglement					✓
Gemeentelijke en provinciale verordeningen					✓
Protection of Military Remains Act 1986	(v) tot 12 mijl	(v) tot 12 mijl			

Bijlage 5 Status van beschermde wrakkensoorten*

Nederlandse naam	Latijnse naam	Engelse naam	Ff Wet **	OSPAR	Habitat Richtlijn Bijlage IV
Roggen	<i>11 Raja sp., Dasyatis pastinaca, Torpedo nobiliana, Torpedo marmorata</i>	Rays	X 9 soorten witte rog	X 4 soorten, witte rog	--
Zeesterren	<i>Diverse soorten</i>	Sea stars	--	--	--
Zeeanjelieren	<i>Metridium senile</i>	Plumose anemone or frilled anemone	--	--	--
Slijkgarnalen	<i>Corophium volutator</i>		--	--	--
Kokerbouwende sp.					--
Fluwelen zwemkrab	<i>Necora puber</i>	Velvet crab, devil crab or lady crab	--	--	--
Spookkreeftjes	<i>Caprella mutica</i>	Japanese skeleton shrimp	--	--	--
Broodsponzen,	<i>Halichondria panicea</i>	Breadcrumb sponge	--	--	--
Golfbrekeranemonen	<i>Diadumena cincta</i>		--	--	--
Gorgelpijpen	<i>Tubularia larynx</i>	Ringed Tubularia	--	--	--
Lipvissen,	<i>Diverse soorten</i>	Wrasses	--??	--	--
Slijmvissen	<i>Diverse soorten</i>		-- ??	--	--
Kabeljauwen	<i>(Gadus morhua)</i>	Cod	--	X	--
Steenbolken	<i>(Trisopterus luscus)</i>	Bib, pouting, pout whiting or pout	--	--	--
Botervis	<i>Pholis gunnellus</i>	Butterfish	X	--	--
Dwergbolke	<i>Trisopterus minutus</i>	Poor cod	X tabel 2	--	--
Groene zeedonderpad	<i>Taurulus bubalis</i>	Longspined bullhead or the longspined sea-scorpion	X tabel 2	--	--
Slakdolf	<i>Liparis liparis</i>	Sea snail	X tabel 2	--	--
Vorskwab	<i>Raniceps raninus</i>	Tadpole fish	X	--	--
Maanvis	<i>Mola mola</i>	Ocean sunfish	X tabel 2	--	--

* Wrakkensoorten uit Trouwborst, 2011 (blz. 63 en blz. 60 t.a.v. roggen);
T.a.v. de Habitatrichtlijn "Eerst moet echter worden geconstateerd dat er zich onder de soorten op Bijlage IV (laatste kolom) geen aan wrakken in de Nederlandse Noordzee gerelateerde soorten lijken te bevinden. Dat is wel het geval voor enkele OSPAR-soorten, waaronder roggen die hun eikapsels op wrakken afzetten en de kabeljauw."

** Ffwet beschermde soorten (totaal zo'n 950 soorten) uit
<http://mineleni.nederlandsesoorten.nl/get?site=eleni.db&view=eleni.db&id=i000253&queryId=&resultPage=37&show=speciesList&rid=3&legislation>

Bijlage 6 Overzicht juridische bescherming wrakken

Natuurwaarden		Specifiek artikel/ referentie	Opmerking	Score (+ /0/-)	Benodigde inzet
Gebieds- bescherming Nbwet tot 12-mijlszone	1) Natura 2000 gebieden;	speciale beschermingszones aangewezen in het kader van de Habitatrichtlijn (art.10) en beschermd door vergunningplicht (art. 19d) en toegangsbeperkingen die o.g.v. art. 20 kunnen worden opgelegd Instandhouding van habitattypes en soorten, art. 17 van de HR [COM(2009) 358]. Geen bescherming op grond van N-2000 maar mogelijk wel via de beheerplannen van de door Nederland aangewezen Natura 2000-gebieden of het uitvoeren van een voortoets naar significante effecten.	Geen bescherming op grond van N-2000; Er zijn slechts een beperkt aantal habitats opgenomen op Bijlagen I van de HR Wrakken huisvesten relatief weinig biogene structuren en zijn niet-natuurlijk en vallen daarom niet onder habitat 1170 'riffen'. Binnen N2000 gebieden kan Voortoets uitgevoerd worden naar significante effecten daarbuiten niet (persoonlijke communicatie Meijerink). Wel voor externe effecten op N2000.	0	Onderzoek naar meest ecologisch waardevolle - en 'beschermbare' wrakken binnen N2000 gebieden Er zou een specifieke verwijzing naar waardevolle wrakken in beheerplannen kunnen worden opgenomen en waar mogelijk ook beschermingsmaatregelen. Niet te relateren aan instandhoudingdoelen Uitbreiding van de geografische werkingssfeer van de Nbwet naar de EEZ Meer aandacht voor handhaving
	2) Natuurmonument	terrein of water, dan wel samenstel van terreinen of wateren, dat van algemeen belang is om zijn natuurwetenschappelijke betekenis of zijn natuurschoon" (art. 1c) Beschermd door vergunningplicht (art. 16)	Nooit eerder op zee toegepast Niet in het wetsvoorstel natuurbescherming opgenomen	0	Uitbreiding van de geografische werkingssfeer van de Nbwet naar de EEZ Instrument behouden, verwijzing in wetsvoorstel natuurbescherming opnemen en specifieke bepalingen voor op zee
	3) Andere gebieden	Andere gebieden met uitzondering van VHR; zoals voortkomend uit KRM (art. 13.4), Art. 27 Nbwet. AMvB nadere regels art. 29 'toepassing van bestuursdwang ter handhaving van de bij of krachtens deze wet gestelde verplichtingen.	NL wijst geen MPA's aan die niet kwalificeren voor VHR Wrak kwalificeert niet als MPA is te klein Nederland heeft Friese front en Centrale oestergronden aangemerkt als zoekgebieden voor in GVB-kader te nemen ruimtelijke beschermings-maatregelen, gericht op bodem-beroerende visserij. Hierbij zou ook expliciet wrakbescherming meegenomen kunnen worden.	0	Uitbreiding van de geografische werkingssfeer van de Nbwet naar de EEZ Onderzoek naar meest ecologisch waardevolle – en 'beschermbare' wrakken in de centrale oestergronden, op basis van een beperkt aantal wrakken kunnen nadere afspraken worden gemaakt Instrument/ verwijzing in wetsvoorstel natuurbescherming behouden en specifieke bepalingen voor natuurbescherming op zee

KRM Waterwet EEZ	Watervergunning Wro	Aan een Watervergunning worden voorschriften verbonden ter bescherming van het milieu (art. 7) Wet ruimtelijke ordening ook potentieel relevant tav rijksbestemmingsplan art. 10.3	Geen vergunningplicht waterwet wrakken kwalificeren niet .	-	
UN-CBD, COP 2010, Strategisch Plan 2011-2020	Bescherming kust en mariene biodiversiteit 10% in 2020	Hoofddoelstellingen over verlies en de beschadiging van natuurlijke habitats (obj 5), over de overexploitatie van mariene hulpbronnen of van visvangst (obj6), over het vastleggen en beheer van mariene beschermde gebieden (obj 11)	Vastgestelde lijst, Ecologically and Biologically Significant Area's (EBSA's), binnen en buiten territoriale wateren	-	Verdrag nog niet geratificeerd.
Soortenbescherming Ffwet tot 12-mijlszone	Inheemse soorten Generieke soorten bescherming	In Bijlage IV van de Habitat RL zijn dier- en plantensoorten opgenomen die een strikte bescherming nodig hebben. Art. 12 HR bevat de eisen voor bescherming van deze soorten. Verboden uit art. 9 e.v. over het vangen, doden enz. van beschermde inheemse diersoorten zijn ook bij buiten de 12 mijlszone van toepassing op Nederlandse vaartuigen. Indien een scheepswrak dat beschermde zeevissen als bewoners heeft, wordt geborgen (of delen daarvan) zonder ontheffing, dan komt dat in beginsel neer op het 'wegnemen van een vaste verblijfplaats' in strijd met art. 11 en 12 ten aanzien eieren van beschermde dieren 'te beschadigen of te vernielen.	Bijlage IV van de HR heeft geen Nederlandse Noordzee gerelateerde wrakken soorten Gedragscodes RWS niet volledig tav mariene soorten OSPAR maatregelen ten aanzien vleet, witte rog, zee-engel en reuzenhaai (OSPAR 2010/6) Relevante beschermde inheemse soorten onder de Ffwet zijn: botervis, dwergbol, groene zeedonderpad, slakdolf, vorskwab en verschillende soorten lipvis en slijmvis. OSPAR soorten lijst is nu niet meegenomen in Ffwet. In het wetsvoorstel natuurbescherming zijn vissen (afgezien van de houting en de steur) niet meer aangewezen als beschermde inheemse soort. Knelpunt tav 'precedentwerking' van bescherming van niet-natuurlijke harde substraten	+	Meer mariene soorten en habitats opnemen, waarbij OSPAR lijst (2008-06) dient als minimum, waaronder roggen en kabeljauw bij het vaststellen van beschermde inheemse soorten onder de Ffwet en in het kader van gebiedsbescherming onder de Nbwet en de toekomstige nieuwe wet natuurbescherming. Verwijzing naar OSPAR verdrag opnemen in het wetsvoorstel natuurbescherming Uitbreiden van het aantal vissoorten dat kwalificeert als beschermde inheemse diersoort. Beschermde inheemse vissoorten en walvis-achtigen uit Ffwet opnemen in gedragscode RWS Uitbreiding van de geografische werkings-sfeer van de Ffwet naar de EEZ Het categorisch uitsluiten van onder het GVB vallende visserij van de toekomstige werkings-sfeer van de Flora- en faunawet in de EEZ dient te worden heroverwogen. Meer aandacht voor handhaving
	Beschermde leefomgeving	Een plaats die van wezenlijke betekenis is als leefomgeving voor een beschermde inheemse plantensoort of een beschermde inheemse diersoort, met het oog op instandhouding van die plaats ten behoeve van die soort. Art. 19	Nog niet eerder op Noodzee toegepast voor de bescherming van inheemse soorten Deze en andere niet genomineerde soorten verkrijgen nu uitsluitend indirecte gebiedsgerichte bescherming, doordat zij als karakteristieke soorten kunnen	+	Het instrument van de beschermde leefomgeving opnemen bij de uitbreiding van de werkings-sfeer van de Ffwet naar EEZ Onderzoek naar meest ecologisch waardevolle – en 'beschermbare' wrakken, ten aanzien van soorten en het functioneren van habitats. Aanscherpen/ beperken van activiteiten in

			profiteren van de bescherming van de verschillende habitattypen in de Natura 2000-gebieden. Niet opgenomen in het wetsvoorstel natuurbescherming Vereis veel kostbaar onderzoek		omgeving (500 m) rondom een beperkt aantal wrakken. Bijv. Top 50 lijst van wrakken met hoogste – te beschermen- biodiversiteit In samenwerking met RCE kan RWS een lijst samenstellen op basis van de locatie, grootte, unieke soorten, en eventueel binnen aangewezen beschermde gebieden. Uitbreiding van de geografische werkingssfeer van de Ffwet naar de EEZ en handhaven en eventueel uitbreiden van het aantal vissoorten dat kwalificeert als beschermde inheemse diersoort en specifieke bepalingen op zee opnemen. Meer aandacht voor handhaving
	Gedragscode wrakbergers/duikers die geldt als vrijstelling voor de verboden (niet voor visserij)	een wijze van uitvoering werkzaamheden is beschreven, waarmee afdoende gewaarborgd is dat ten aanzien van beschermde soorten: a) Geen benutting of economisch gewin plaatsvindt; b) Zorgvuldig wordt gehandeld. Art. 16.c van het vrijstellingsbesluit.	Gedragscode wordt door de sector zelf opgesteld en voorgelegd. Een geheel vrijwillige gedragscode kan ook opgesteld worden om zorgvuldig handelen te bevorderen en overtredingen te voorkomen. Lang onderhandelingstraject	0	Uitbreiding van de geografische werkingssfeer van de Ffwet naar de EEZ zie onder bovenstaande regel 'leefomgeving'
Cultuur historische waarden					
Monumentenwet 24-mijlszone	Rijksmonumenten	Bergen wrakdelen; meldingsplicht; niet melden en het opgraven zonder vergunning zijn economische delicten en indien opzettelijk een misdrijf met een maximale straf van twee jaar gevangenisstraf, een taakstraf of een geldboete. Buiten 24 mijlszone heeft NLse overheid geen juridische basis. Rijksmonumenten aanwijzen OCW/RCE is belast met de uitvoering en vergunningen.	Er mag niets aan het wrak veranderen of verstoord worden zonder vergunning. Ambtenaren van RCE hebben echter geen politionele bevoegdheden	+	Tekstwijziging nodig mbt 'opgraven' Nadere afspraken tussen OCW/RCE over handhaving en de taken en verantwoordelijkheden met I&M/Rijkswaterstaat als coördinerend beheerder van de Noordzee
UNESCO verdrag 2001		Art. 9 meldingsplicht voor activiteiten gericht op en vondsten van onderwatererfgoed op het continentaal plat en in de EEZ Art. 10 maatregelen bij de vondst van of activiteiten gericht op onderwatererfgoed	Nog niet door NL geratificeerd, vanwege 'tegenstelde opvattingen over de verhouding tussen vlag- en kuststaten' tav art. 9 (ref CAVV, 2011).	-	Onderzoek naar de juridische oplossingen voor het ratificeren van het UNESCO verdrag 2001 (wijziging UNCLOS is niet haalbaar) .

Immunititeit van wrakken 'Oorlogsgraven'	Immunititeit van oorlogsschepen, UNCLOS	Binnen 12 mijlszone zijn strafbare feiten als diefstal, vernieling, beschadiging, etc vervolgbaar, al dan niet op basis van aangifte door de vlaggenstaat. UNCLOS Art. 95 Immunititeit van oorlogsschepen in 'the high seas', vergunningplicht voor wrakberging toestemming van de vlaggenstaat. Art. 96 betreft de immunititeit van staats-schepen voor niet commerciële diensten.	Schepen blijven eigendom vlaggenstaat (dit vervalt na 20 jaar) en het duiken naar of bergen van wrakken dient ten alle tijden bij de overheid (eigenaar) gemeld te worden. Vanuit het principe van wederkerigheid; het ministerie van defensie wil nl. ook graag schepen bij Indonesië beschermd hebben	-	
EEZ UK Internationale wateren	UK Military act	Bescherming van Britse oorlogsschepen in internationale wateren; lijst	Niet van toepassing in NLse EEZ	-	
Overige bescherming					
Wrakkenwet Tot 12-mijlszone	Opruimen van wrakken Wm	Indien een scheepswrak dat beschermde zeevissen als bewoners heeft, wordt geborgen zonder ontheffing, dan komt dat in beginsel neer op het 'wegnemen van een vaste verblijfplaats' in strijd met art. 11 Ffwet. Met dit laatste wordt in wrakkenwet momenteel geen rekening gehouden.	Artikel 11 Ffwet Vergunning verplichting tot 12 mijlszone op grond van Wm	0	Meer aandacht voor handhaving art. 11 Ffwet en vergunningplicht Wm bij het bergen van wrakken.
	Wrakoprui mings-verdrag 2007	Toepassing op EEZ, art. 6 mbt. gevaar		-	Dit verdrag is niet door NL geratificeerd
Ankeren	Particularly Sensitive Sea Area. (PSSA).	IMO, A.927(22) Guidelines for the Designation of Special Areas under MARPOL 73/78 and Guidelines for the Identification and Designation of Particularly Sensitive Sea Areas.	Niet van toepassing op de Noordzee (Waddenzee is sinds 2002 aangewezen als PSSA)	-	
Strafrecht Tot 12-mijlszone	Diefstal / wrakberging Verboden Ffwet / NLse schepen	het wegnemen, beschadigen of vernietigen (van onderdelen) van wrakken is in strijd met het eigendomsrecht van de Nederlandse staat. Binnen 12 mijlszone is strafrechtelijke vervolging mogelijk daarbuiten niet. Verboden uit art. 9 e.v van Ffwet over het vangen, doden enz. van beschermde inheemse diersoorten	Potentieel aan soortenbescherming rakende activiteiten zijn moeilijk/kostbaar/efficiënt te handhaven. Bestuursrechtelijke component van Ffwet is niet van toepassing op de EEZ.	0	Meer aandacht voor handhaving eigendomsrecht en art. 9 Ffwet en vergunningplicht binnen N2000 gebieden

		zijn ook bij buiten de 12 mijlszone van toepassing op Nederlandse vaartuigen. 'Ieder die zich buiten Nederland aan boord van een Nederlands vaartuig (...) aan enig strafbaar feit schuldig maakt. Art. 3 en 91 Strafrecht. Binnen Natura 2000 gebieden geldt ook een vergunningplicht mbt handelingen die in strijd zijn met instandhoudingdoelstellingen art. 19 d van de Ffwet .	Bij AMvB kunnen handelingen binnen N2000 gebieden op grond van de Ffwet art. 19d 5 gebieden worden aangewezen Handhaving is kostbaar/ moeizaam.		
EU-GVB Visserijwet Beide het gehele NL-se deel Noordzee	Natuurbeschermingsmaatregelen & Hervorming GVB	EU GVB heeft exclusieve regelgevende bevoegdheid en biedt mogelijkheden om via technische maatregelen wrakken te beschermen. Lidstaten hebben ook nog beperkte zelfstandige bevoegdheden om (onder strikte voorwaarden) visserij te reguleren (art. 8-10 van Basisverordening Visserij en ook nog wat bevoegdheden onder andere GVB verordeningen). Dat biedt ook mogelijkheden om wrakken te beschermen tegen schadelijke visserijactiviteiten, zoals FIMPAS Art. 4 lid 1. Visserijwet biedt ruimte voor natuurbeschermingsbelangen. Door middel van een AMvB (lid 2) kunnen mede voorschriften worden gegeven, na consultatie met de bedrijfssectoren	Notificatie en codicisieprocedure in GVB kader; lang traject. Overleg tussen het Rijk en visserijsector ter bescherming van de ecologische waarde wrakken doormiddel van reguleren ander vistuig, bijvangst. Aanscherpen staand want / boomkor visserij in omgeving (500 m) rondom een beperkt aantal wrakken. Bijv. Top 50 lijst van wrakken met hoogste – te beschermen- biodiversiteit Lang onderhandelingstraject Handhaving is kostbaar/ moeizaam.	-	In samenwerking met RCE kan RWS een lijst samenstellen op basis van de locatie, grootte, unieke soorten, en eventueel binnen aangewezen beschermde gebieden. Notificatie van beschermde soorten en beperkende maatregelen binnen 12 mijlszone. Het categorisch uitsluiten van onder het GVB vallende visserij van de toekomstige werkingssfeer van de Flora- en faunawet in de EEZ dient te worden heroverwogen. Binnen het GVB dient ernaar te worden gestreefd om voor de zeevisserij zo volledig mogelijk te voldoen aan de soortenbeschermingsvereisten uit de Vogel-en Habitatrichtlijn
Herenakkoord gehele NL-se deel Noordzee	Visserij sector Sportvisserij Wrakbergers Duikers	Overleg tussen het Rijk en belanghebbende ter bescherming van de biodiversiteit van wrakken doormiddel van ondermeer; seizoensluiting, vistuig, bijvangst en zonerings, no-take-zones, etc.	Geen juridische basis wel heldere en eenduidige afspraken en draagvlak Lang onderhandelingstraject Handhaving is kostbaar/ moeizaam.	+	Onderzoek naar 'beschermbare' wrakken Aanscherpen/ beperken van activiteiten in omgeving (500 m) rondom een beperkt aantal wrakken. Bijv. Top 50 lijst van wrakken met hoogste – te beschermen- biodiversiteit, In samenwerking met RCE kan RWS een lijst samenstellen op basis van de locatie, grootte, unieke soorten, en eventueel binnen aangewezen beschermde gebieden.
Arbeidsomstandigheden	Bergingsgevaar			-	

Vormgeving 4vibes / Liesbeth Worm
www.4vibes.nl / info@4vibes.nl
20 december 2012